

4. RIZNICA NA DLANU

- „...Hvala što ste svijetu otvorili vaš grada i vaša srca!“

(Iz pisma Ligonn "Lee" Moora, 3207 Tragliwood,
San Angelo, TX 769004,2-20-84, SAD)

Sve ono što je Sarajevo, kao grad velikih tradicija i burne prošlosti, pokazalo svijetu u toku XIV ZOI predstavlja neprocjenivu riznicu kulturnog i turističkog imidža. Njegova baština postala je dostupnija, poznatija i znamenitija u savremenom svijetu. Priče o originalnim sarajevskim spomenicima, o simbiozi specifičnog uticaja raznih civilizacija i epoha i o harmoničnoj egzistenciji nacionalnih kultura – postaju ovih dana nekom vrstom osobnog otkrića na raznim meridijanima.

Sarajevo je, jednostavno, Olimpijadom postalo motivom izuzetnog svjetskog interesovanja, ali i grad koji, zahvaljujući tome, dobija svoju veliku turističku šansu.

Sada kada se uveliko društveno i ekonomski procjenjuje ta šansa, sigurno je da kulturna i istorijska baština grada predstavljaju nezaobilaznu osnovu daljih turističkih ambicija.

Druga je stvar, razumije se, u kojoj mjeri i kako će se ta riznica kulturnog i istorijskog blaga staviti u funkciju savremene turističke ponude.

Sigurno je da će dalja valorizacija tog cilja polaziti od pretpostavke da turističko-kulturna dimenzija baštine grada neće, niti može biti isključiva odrednica pomenute ponude. U veću turističku ponudu, naime, šira društvena implikacija cijelog pitanja moraće da uključuje spomeničke i druge riznice oslobođene bilo kakvih jednostranosti u prezentaciji i tumačenju. Biće nužno, drugim riječima, izgrađivati takav koncept koji će u svim prilikama uzimati u obzir nalijeđa svih nacionalnih kultura i na taj način vješto, nenametljivo, objektivno, demistificirati ostatke predstave svijetu o isključivoj istočnjačko-orijentalnoj dimenziji grada.

Tražiće se, naprosto, napori u još kompleksnijem objedinjavaju svih istorijskih, nacionalnih i kulturnih vrijednosti na tlu grada.

ZA ŠIRU PORUKU

Iz prethodne naznake, očigledno, vrijeme koje slijedi moraće da izvlači odgovarajuća iskustva i pouke.

Stvaranje jednostranog propagandnog imidža Sarajeva u nekim zemljama kao grada samo Orijenta, minareta i istočnjačke egzotike, sigurno je da bi umanjilo, minimiziralo ili diskvalificiralo autentično historijsko nasljeđe grada. Stvorio bi se u tom slučaju privid o uticaju i dominaciji samo jedne historijske epohe i na taj način eliminisale velike kulturne i druge participacije ostalih razdoblja i naroda.

Već sada, poslije izuzetnog vala svjetskog interesovanja uoči i u toku Olimpijade, evidentno je da u poimanju na nekim stranama egzistira, nažalost, upravo ta i takva iskrivljena i jednostrana slika historijskih i kulturnih dimenzija Sarajeva.

Razgovori o konceptu odlučnijeg uključivanja baštine u turističku funkciju zato će morati, zacijelo, da insistiraju na pomenutim širim okvirima spomeničke i druge riznice – istaće se, naime, potreba da lista spomenika i historijsko-kulturnih obilježja grada bude znatno šira, raznovrsnija i autentičnija u pogledu prezentacije pojedinih epoha i naroda. Bedekersko insistiranje na orijentalno-folklorističkim aromama grada sigurno je da će morati u praksi zamijeniti jedna šira poruka – kompleksna, izvorna i, naravno, turistički atraktivna.

Tek tada brojna spomenička i druga obilježja imaće priliku da se iskažu u svijetu – svojom porukom, svojom dokumentarnošću i svojom historijskom i umjetničkom vrijednošću, počev od drevne baštine pojedinih naroda do najautentičnijeg spomenika naše epohe na Vracama.

Sasvim je razumljivo da lista, veća ili manja, kulturne i historijske baštine neće donijeti željene efekte samim činom svog uključivanja u masovnu turističku funkciju grada.

Naprosto je, što pokazuju i posljednja iskustva, da način prezentacije te baštine nije ništa manje važna strana. Sigurno je da bez funkcionalnih i savremenih filmova, kasete, publikacija na raznim svjetskim jezicima, aparata u pojedinim prostorima koji posjetiocu objašnjavaju govorno i vizuelno pojedine teme, slajdova i ostalog – neće biti savremene i autentične poruke. Konceptija o kojoj je riječ neće moći da mimoide činjenicu da savremeni putnik, turista, traži i očekuje manje improviziranih priča, a više dokumenata i odgovarajuće literature.

Tradicionalni manir bedekersko-vodičkog upoznavanja sa pojedinim obilježjima i znamenitostima grada, po svemu sudeći, neće moći da opstane kao isključiva i meritorna dimenzija jedne široke i kvalitetne prezentacije kulture i historijske baštine Sarajeva. Ovaj trakt komuniciranja može biti samo neophodna dopuna, ljudska i neposredna, dokumentarnoj dimenziji informisanja.

Razgovori o ovim pitanjima, čini se, neće moći da zaobiđu ni ulogu i funkciju onih ustanova koje se bave naučnim aktivnostima u domenu valorizacije kulturne i istorijske baštine – prije svega, muzeja, galerija, instituta i spomen-kuća. Kao što pokazuje praksa u razvijenim turističkim zemljama, uloga ovakvih institucija prilagođena je duhu vremena – sve su češće inicijative ovakvih ustanova na planu prezentacije raznih postavki i aktivnosti u vremenu i prostorima gdje je najveća koncentracija turista. Na licu mjesta, u najneposrednijem ambijentu, vrši se svojevrsno upoznavanje stranih gostiju sa pojedinim istorijskim i kulturnim aspektima baštine određene sredine i zemlje.

Vjerovatno će u tom pogledu i koncepcija sarajevskih muzeja, galerija i spomen-kuća morati da doživljava određena prilagođavanja, mada je u posljednje vrijeme u tom smislu bilo zanimljivih i originalnih inicijativa od strane pojedinih institucija ovog žanra.

POSAO OD ZNAČAJA

Bez obzira na okolnost da moderna vremena traže i nude obilje najsavremenijih audio-vizuelnih i grafičkih dostignuća u domenu prezentacije kulturne i istorijske baštine, pokazalo se da spremni, stručni i informisani vodiči dobivaju prvorazrednu ulogu.

U toku Olimpijade, kada je u Sarajevu bila velika konkurencija stranih i domaćih gostiju, ova služba raznih profila i funkcija, kao što se zna, odigrala je veliku ulogu.

Pokazalo se, u isti mah, da sastav tumača pojedinih kulturnih i istorijskih dimenzija u stručnom, jezičkom i opštekulturnom pogledu mora bezuvjetno njegovati jedinstvo stila, kriterija i naučne informisanosti. U protivnom, u širem smislu veoma značajna kulturna informacija o gradu može prerasti u svoju suprotnost – u pogrešnu, jednostranu i dvojbenu informaciju.

Praksa je, takode, pokazala da saradnja sa vjerskim zajednicama u pogledu prezentacije sakralnih objekata kao kulturnih i istorijskih spomenika daje značajne rezultate, ali, isto tako, da se na toj relaciji moraju njegovati čvršći i organizovaniji oblici saradnje, posebno u pogledu jedinstvenog kriterija prezentacije baštine u gradu.

Očigledno je da sada manjka neka vrsta skupnog kriterija u tumačenju sarajevske kulturne i istorijske baštine i da će u tom smislu dalji razgovori morati da insistiraju na jedinstvenosti pravila ponašanja.

Da insistiraju, dakle, na tome da cjelokupna riznica kulturnih i istorijskih vrijednosti bude ravnomjerno dostupna svijetu – da svo sarajevsko blago bez predrasude bude na dlanu.

(31. 2. 1984)

Panoramom skakaonica dominirala je popularna maskota Vučko

5. IZAZOV NOVE ERE

*- „...Nikada neću zaboraviti Sarajevo;
Nikada neću zaboraviti Igre.
U zemlji dalekoj, a ipak tako bliskoj,
Gdje je zimska studen uz plamen...”*

(Iz pjesme koju je Sarajevu posvetio John Varholah,
sr.59 Newark Pompton Tpke, N.J.07470, SAD)

Nešto novo na širim međunarodnim olimpijskim relacijama ponudilo je Sarajevo na kulturnom planu u toku XIV ZOI. Možda nikada ranije nije više bilo u opticaju slogan „olimpijada kulture” kao u sarajevskom slučaju.

Sport je na taj način u najširem smislu riječi prihvatio kulturu onog nerazdvojnog pratioca i ponudio svijetu veoma snažnu ljudsku poruku.

Sarajevo je, dakle, po tom humanom naporu posebno upamćeno, ali, što je najvažnije, Olimpijada je ostala kao najljepše i kao najdragocjenije iskustvo za dalje aktivnosti na animaciji kulturnih i umjetničkih vrijednosti na najširem međunarodnom planu.

To posebno mnogo znači za dalje sarajevske turističke ambicije i ulogu kulture i umjetnosti u tim velikim razvojnim apiracijama grada.

Veliko interesovanje posjetilaca i gostiju u Sarajevu u toku Igara za kulturne i umjetničke priredbe pokazalo je, prije svega, da turizam nije moguće posmatrati i vrednovati bez uzimanja u obzir široke skale kulturnog i umjetničkog stvaralaštva. Kulturna sfera, zapravo, postaje vitalnom funkcijom ukupne turističke ponude.

Drugo iskustvo – uz već naznačenu veliku šansu kulturnog i umjetničkog stvaralaštva u gradu i zemlji – odnosi se na spoznaju da samo objedinjene snage na bazi kriterija visokog kvaliteta, jedinstvene politike i repertoarske fleksibilnosti mogu udovoljiti zahtjevima novog vremena i nove turističke ere u Sarajevu.

Izazov je, znači, tu, ali i prilika da se napuste neke stare navike, rezoni i mentaliteti.

ŠABLONI KAO ZAMKA

Očigledno je da turistički izazov o kojem je riječ kao stvaralačka kulturna šansa, neće moći da prihvati, u prvom redu, načine i manire kojima je do sada koncipirana reportoarska politika niza sarajevskih kulturnih i umjetničkih institucija.

Tu se misli na gotovo poslovični pasivizam, kao neku vrstu tradicionalne distance od događaja i vremena; na neku vrstu „opreza” kulture i umjetnosti da ne izgube svoj izvanvremenski status u životnoj dinamici svakodnevnice. Repertoari i programi, naime, u jednom dinamičnom slijedu kakav stvara život razvijenog turističkog centra, sigurno je, moraće da se koncipiraju mnogo fleksibilnije – na bazi aktuelne „ponude” i „potražnje”, na bazi neposrednih zahtjeva trenutka i prilike. Šabloni ma koje vrste – od navika da se samo na daleke distance stvaraju repertoari i programi, do robovanje ustaljenoj praksi o „tipičnim mjestima gladi za kulturom” – neće, zacijelo, moći da odgovore zahtjevima nove turističke ere. Tražiće se, očito, od kulturnih i umjetničkih institucija mnogo više fleksibilnosti, elastičnosti i prilagođenosti uvjetima datog vremena, prilika i profila onih koji „konzumiraju” to savršenstvo.

Druge zamke šablona, o kojima je riječ, odnose se na ustaljene navike da samo strogo određeni i pripodobljeni prostori u klasičnom muzičko-scenskom i sličnom ambijentu mogu biti uslov za kulturna i umjetnička ostvarenja. Činjenica je da Sarajevo, kao razvijena urbana sredina, kao grad sa velikim brojem atraktivnih istorijskih, kulturnih i prirodnih prostora, pruža, s druge strane, velike mogućnosti za razne vrste kulturnih i umjetničkih programa, pa se samo po sebi postavlja pitanje: neće li biti potrebno što prije programsku i reportoarsku politiku u gradu usmjeriti i ka tim prostorima i na taj način cjelokupnoj kulturnoj i umjetničkoj atmosferi Sarajeva dati neke nove, savremene i atraktivnije tonove?

U SVE SFERE

Objedinjeni stvaralački potencijali u gradu, to su pokazali najbolje tek minuli olimpijski dani, u stanju su da ostvare značajna kulturna i umjetnička dostignuća. Ovo samo po sebi upućuje na zaključak da i za šire turističke ambicije Sarajeva kultura i umjetnost mogu da predstavljaju značajnu okosnicu, naravno, ukoliko se prilagode svim sferama, zahtjevima novog vremena; ukoliko se obezbijedi takva organizacija koja će realizirati kompleksne programe i repertoare u toku turističkih sezona; ukoliko se nadvlada mentalitet pasivizma u reportoarskoj politici; ukoliko se afirmiše takav estetski i profesionalno-poslovni fleksibilitet koji će potiskivati uske interese i prezentirati samo ono što je uistinu kvalitetno,

atraktivno, i naravno, aktuelno, bilo da je kreirano snagama grada i zemlje ili gostovanjem svjetskih umjetnika i stvaralaca; ukoliko se obezbijedi dominirajući duh koji zagovara da „kultura ide za publikom”, a ne obrnuto, itd.

„Otkriveni” novi sarajevski „kupci” i prostori, očito, predstavljaju više izazov kulturnom i umjetničkom stvaralaštvu da se upravo tu, u tim ambijentima specifičnosti i originalnosti, afirmišu brojne vrijednosti – od kamernih koncerata i mini-galerija do autentičnih muzičko-scenskih i drugih postavki.

Osjećanje za novo, za stvaralačke izazove van klasičnih kulturno-umjetničkih zdanja i dvorana, biće, bez sumnje, posebna prilika da se iskažu novi kreatori, nove snage i nove umjetničke poruke. Maštovitost u pristupu i izboru djela i ambijenta, prema tome, javljaće se u okvirima šireg turističkog koncepta kao posebna šansa kulturnom i umjetničkom stvaralaštvu grada i zemlje.

Sigurno je da drugačiji način života u gradu, u uvjetima prisustva velikog broja stranih gostiju, traži i drugačija poimanja programske i repertoarske politike – prije svega zbog činjenice da „konzumenti” od sada ne bi trebalo da budu samo Sarajlije, nego i publika različitih svjetskih manira, kriterija, potreba i afiniteta.

ŠANSZA ZA POSLOVANJE

Iskustva Olimpijade i na kulturnom i umjetničkom planu ne mimoilaze ni ovaj trakt koji se, najčešće stidljivo, veže za ovu sferu stvaralaštva – poslovni duh.

Pokazalo se, naime, da aktivnosti umjetničkih i kulturnih ustanova u koncipiranju razvijene turističke ponude jednog centra mara itekako da računa na poslovno-ekonomsku stranu, kao stimulan i osnovu za materijalnu egzistenciju tog stvaralaštva.

Evidentno je, s druge strane, da je „poslovna žica” unutar pojedinih kulturno-umjetničkih institucija u gradu, jedna od najslabijih stavki njihove ukupne aktivnosti. Vidljivo je da je manjkavost tog osjećanja za poslovno-materijalnu stranu u aktivnosti još posljedica dvaju ekstrema koji teško izmiču društvenoj praksi – elitističkom poimanje kulturnog stvaralaštva, gdje se poslovni i materijalni aspekti proglašavaju „bizarnim” i „nedostojnim”, s jedne, i naviknutosti na isključivu budžetsku funkciju stvaralaštva, gdje se materijalno i poslovno samo po sebi podrazumijeva, s druge strane.

Šansa za kulturne i umjetničke stvaraoce o kojoj je riječ sigurno podrazumijeva jedan nov, savremeni pristup poslovnoj dimenziji cjelokupne aktivnosti, kao nužnoj pretpostavci materijalno stabilnog, dohodovnog društvenog statusa ovih ustanova. Na toj osnovi biće samo moguće stvarati repertoarske i programske koncepte u razvijenoj mreži turističke ponude – od koncerta i izložbi do muzičko-scenskih i dramskih izvedbi.

Na starim shvatanjima budžetskog i elitističkog tumačenja kulturne misije sigurno se u novim uslovima neće moći djelovati.

I to je korisna poruka tek minulih olimpijskih dana.

(1. 4. 1984)

Pogled na olimpijske skakaonice na Igmanu

6. PREDAH SA PORUKOM

- „....Otvorili ste mnogo očiju u svijetu i ugrijali mnogo srca. Lično neću nikada zaboraviti Sarajevo...”

(Iz pisma Elaine B. Allaine, 701 Via del Monte,
Pales Verde California, 90274, SAD)

Eho XIV ZOI u svijetu pokazao je najbolje koliko tzv. zabavno-estradni trakt postaje motivom širokog promišljanja, opserviranja i zaključivanja. U talasima su do Sarajeva i Bosne i Hercegovine stizali glasovi sa svih meridijana koji su, tumačeni sopstvene impresije o gradu i zemlji-domaćinu Igara, za povod uzimali baš svoje zabavno-kafanske dogodovštine.

Ispostavilo se da ono što ponekad bizarno nazivamo kafanskim štimungom u jednoj širokoj ljudskoj fluktuaciji postaje svojvršnim ogledalom određene sredine i određene zemlje, pa čak i povodom za odmjeravanje ukupnih domaćinskih kulturnih dometa.

Pokazalo se, isto tako, da su zabava i estrada, kao dio gradskog miljea, veoma značajni, a ponekad i presudni činioci za ukupan dojam gosta – namjernika.

Za sarajevske turističke kalkulacije koje predstoje to je veoma značajna spoznaja i iskustvo.

MJERA KAO NIVO

Prije svega to se odnosi na saznanje da područje zabave i estrade ni u kom slučaju, u ukupnoj projekciji sarajevske turističke ponude, ne smije ostati po strani – ono, naprotiv, treba da dobije istaknuto mjesto u okvirima ukupnog turističko-kulturnog programatskog trakta.

Druga je stvar, naravno, koliko će se i kako ova oblast uključiti u cjelokupnu turističku ponudu i kako će, kao snažan medij, održavati kulturni nivo određene sredine. Važno je za početak, za rasuđivanje, da su olimpijska iskustva pokazala da su akordi i arome zabave i estrade u Sarajevu veoma emotivno motivisali goste za šira zaključivanja – od simpatija za šarm i mentalitet do pokušaja da se na tome daju neke šire društvene reminiscencije o slobodi i otvorenosti.

Sve upućuje na zaključak da ovo područje, ukoliko se želi širi turistički zamah u gradu, ne smije biti prepušteno matici stihije – ono, to je očigledno, treba da bude podložno širem društvenom uvidu i intenzivnoj estetskoj procjeni.

Estradu i zabavu, drugim riječima, u razgranatoj turističkoj ponudi valja bezuvjetno usmjeravati i programirati. Praksa, s druge strane, pokazuje da je upravo tu, u sferi zabave i estrade, stihija i improvizacija čest pratilac – da je, zapravo, ono što ponekad nazivamo obaveznim i bezazlenim kafanskim životom, u stvari, u isključivom ataru privatnog menadžersko-klanovskog sastava sumnjivih i često prizemnih estetskih dimenzija. Na taj način, zahvaljujući „teroru novokomponovanog ukusa“, kao stil, kao manir, kao kriterij, nameće se noćnom gradskom životu dimenzija prizemnosti, lažnog derta, lascivnog „zanosa“ i pjanskog štimunga. Mora se priznati da čitavoj mreži ugostiteljskih i drugih objekata u stvaranju takve atmosfere pogoduje široka ponuda izdavačkih ponuda diskografskih kuća.

Cijelo pitanje, očigledno, u novim uvjetima traži nove pristupe i nove procjene sa stanovišta turističke atraktivnosti ovog područja, ali i sa stanovišta širih poruka koje se objektivno formiraju u uslovima velike turističke ponude. To se, prije svega, odnosi na potrebu ulaganja udruženog napora u gradu da estrada i zabava adekvatno održavaju ukupni kulturni nivo sredine, da održavaju specifičnosti tla i mentaliteta – na dostojanstven, kvalitetan i atraktivan način. U tom smislu svakako su najpotrebniji afirmacija estetske mjere kao izraza kulturnog nivoa grada i utvrđivanja neke vrste standarda (kodeksa) u ovom domenu reprodukcije, prema mjestu, namjeri i prilikama određenih prostora i lokacija u gradu.

O JEDNOJ ZABLUDI

Nema sumnje da olimpijska iskustva Sarajeva polaze od toga da u prevaziđena vremena treba poslati krlatice o „bezazlenosti“ i „neobaveznosti“ kafanskog života sa stanovišta ukupne kulturne klime u gradu. Pokazalo se da, kao što je već rečeno, zabava i estrada jesu, doduše, svojevrstan izraz ljudske relaksacije, ali su, isto tako, u uvjetima velikog prisustva stranih gostiju, specifično područje šire društvene komunikacije grada sa svijetom.

Sama činjenica da je u toku Olimpijade i u ovom neposrednom postolimpijskom periodu napisano u svijetu toliko impresija i reminiscencija o Sarajevu upravo kroz prizmu gradskog zabavno-estradnog štimunga – dovoljno govore koliko je to široko i suptilno područje.

U gradu kakav je Sarajevo, gdje postoji široka mreža mjesta i prostora za zabavu i estradu, sigurno je potrebno uložiti napor u oblikovanju takve repertoarske politike u ovom domenu, koja će insistirati na kvalitetu i kulturnom nivou

kao presudnim kreativnim dimenzijama, naravno uvažavajući brojne specifičnosti u njegovanju estradno-zabavnog stila i umjetničkog manira.

Zabluda je, dakle, da sve bučno, pompezno i obojeno melodramskim levantijsko-orijentalnim bojama jeste estrada i zabava kao neka vrsta sarajevskog duha, mentaliteta i podneblja. Komercijalni razlozi, koji se navode u prilog opstanaka ovakve zabave i estrade, očigledno ne bi u budućim turističkim ambicijama Sarajeva trebali da budu presudnom mjerom – širi kulturni rezoni, kao što su pokazale i ZOI, s pravom upozoravaju na nova vremena, nove zahtjeve i nova očekivanja od poslenika ove oblasti.

PORUKA ZA ZOI

U toku Olimpijade, kao što je poznato, Sarajevo je okupilo mnoštvo imena i sastava iz svijeta jugoslovenske zabave i estrade. S pravom su na to upozoravali mnogi kao na nešto što ne bi smjelo da prođe bez odgovarajućih zaključaka, koraka i pouka.

Koncentracija tolikog broja estradnih umjetnika i zabavnjaka sa strane, jednom velikom cilju i poduhvati – ovoga puta organizaciji XIV ZOI – dala je specifičnu atmosferu šarma i opuštenosti na izuzetno kvalitetnom umjetničkom nivou. Grad je tih dana s razlogom nosio epitet najveselijeg i najšarmantnijeg mjesta.

Okup ovih umjetnika, s druge strane, obezbijedio je stranim gostima šansu da na jednom mjestu, u jednom gradu, čuju i osjete dahove i dušu svih naroda i svih sredina ovog dijela evropskog tla, što nije mala poruka i dostignuće sarajevskih olimpijskih dana.

Prisustvo velikog broja estradnih umjetnika i zabavnjaka iz svih dijelova Jugoslavije, osim toga, stvorilo je u gradu svojevrsnu takmičarsku atmosferu – atmosferu nadmetanja, zdrave konkurencije i borbe za umjetnički prestiž, što, svakako, nije ostalo bez odgovarajućih pozitivnih uticaja na ukupan dojam brojnih stranih posjetilaca i gostiju.

Za Sarajevo to je, svakako, veliko iskustvo i čini se da ni jedna naredna turistička sezona, ni jedan sportski i drugi spektakl na olimpijskim borilištima i objektima ne bi ubuduće mnogo da prođe bez ovakvog internacionalnog okupa estrade i zabave, bez ovakvog štimunga, bez ovakve svojevrsne manifestacije eminentnih umjetnika iz zemlje i onih van nje.

Olimpijadom je, zacijelo, trasiran originalan put pomoću kojeg će zabava i estrada biti mnoštvu turista svojevrsan relaks, ali relaks sa snažnom i dojmljivom dugoročnom porukom.

(2. 4. 1984)

Najmlađi posjetioći olimpijskog Sarajeva iz raznih krajeva svijeta

Vučko, popularna maskota, na ulicama Sarajeva uoči Olimpijade

7. GRAD NA NOGAMA

- „...*Srca su nam puna kada vidimo toliko ljubavi, poštovanja i saradnje kod toliko vaših ljudi i to nam daju nadu u bolji svijet i bolje sutra...*”

(Iz pisma Irene Nicholas,
Kathleen Dr Misanamicut R. I 02891, SAD)

Brojni su zapisi i izjave u svjetskom javnom mnijenju o olimpijskom Sarajevu kao gradu izuzetne mobilnosti. Neki poznati američki komentatori nisu se, recimo, libili da izraze otvorenu skepsu da njihov Los Angeles, kao domaćin narednih ljetnih igara, neće, nažalost, biti u prilici da dobije toliku podršku svojih građana, da naglasi takvo jedinstvo duha i ostvari toliku mobilnost kao što je uspjelo Sarajevu.

Ono što se desilo na subjektivnom planu u Sarajevu u toku XIV ZOI, kao moralni faktor, kao jedinstveno načelo, doista zaslužuje da se široko sociološki, društveno i politički raščlani i objasni.

Desilo se, u najkraćem, takav stepen jedinstva i svijesti građana koji je prerao u silnu energiju, u silan zamah, u silan val mobilnosti. Danas, neposredno poslije Olimpijade koja je pobrala u zemlji i svijetu velika priznanja, taj element neobičnosti dominira kao nesumnjiva vrijednost višestrukog značaja – i kao argumenat, i kao iskustvo, i kao pouka.

Ispoljena mobilnost građana Sarajeva svako će kao argumenat najupečatljiviji način demantovati sve skepse i sumnjičenja u valjanost postojeće aktuelne društvene i političke prakse kao pokretačke snage u svakodnevnom životu. Pokazalo se da su upravo sredstva i mehanizmi pomenute prakse bili oblici i motivi putem kojih je ostvarena rečena mobilnost.

Iskazana mobilnost sigurno će kao iskustvo značiti mnogo u programiranju i planiranju širih razvojnih i drugih akcija u gradu. Iskustva Olimpijade u tom pogledu gotovo će biti nezaobilazan faktor.

Najzad, sve što se desilo u pomenutoj mobilizaciji neće kao pouka moći da mimoide dalje široke rasprave o turističkim perspektivama grada.

MOTIV OD ZNAČAJA

Za ono što se priprema i planira u gradu u domenu turizma, faktor mobilnosti, kao olimpijsko sarajevsko iskustvo, svakako će igrati veoma značajnu ulogu.

Sigurno da to neće, niti može biti, faktor puke kampanje, koja bi eventualno u određenim trenucima trebalo i na planu turističkih programa grada da „podgrjava atmosferu” i „podiže duhove”. Kampanja, kao vještački izraz uticaja na skupinu svijeta, zacijelo ne bi bila u stanju da ostvari masovno jedinstvo pogleda i akcije – ona, uostalom, ne bi odgovarala samom stepenu već ispoljene svijesti u gradu.

Riječ je o nečem drugom. Riječ je o potrebi da se iskustva prilikom organizacije XIV ZOI što efikasnije, kao metod društvene akcije i prakse, ugrade u dalje aktivnosti, pa, prema tome, i u one korake koji će slijediti na širokom planu razvoja grada u značajan svjetski turistički centar.

Prije svega, kao što je pokazalo pomenuto iskustvo, treba njegovati takav metod i stil rada gdje neće biti bilo kome građaninu nekih nepoznanica iz domena njegovih dužnosti i odgovornosti, gdje neće biti uopštenih i neodređenih zadataka i poslova, gdje neće biti punkta koji nije „pokriven” konkretnošću, određenošću i jasnoćom zadatka. Čini se da je to pravo najveće i najdragocjenije olimpijsko iskustvo kada je riječ o daljem ostvarivanju stepena pune mobilnosti radnih ljudi i građana.

Nije, prema tome, slučajno što su neki društveni faktori, analizirajući prva iskustva XIV ZOI, upravo ukazali na ovu okolnost i procijenili u tom pogledu svoju veliku i odgovornu društvenu ulogu u gradu.

SVAKOM SVOJ ZADATAK

Organizacija XIV ZOI pokazala je na praktičnom planu šta i koliko se može učiniti u svim porama društvenog života kada zaživi načelo o kojem je riječ – načelo jasnoće, konkretnosti i određenosti u akciji. Samim tim i načelo dužnosti i odgovornosti.

U periodu kada se Sarajevo priprema za temeljitu transformaciju na turističkom planu, sigurno je da ovo načelo ima prvorazrednu važnost.

Neće, naime, teret turističkog zadatka biti moguće prebaciti samo na one punktove i institucije u gradu (trgovina, ugostiteljstvo i sl.) koji po prirodi svoga posla u bukvalnom smislu imaju takvu „nadležnost” i „prerogative”. Sigurno je da bi u tom slučaju cjelokupna turistička ambicija Sarajeva bila svedena na skromnije okvire i da bi, zapravo, turizam u cjelini bio na margini gradskog života. Životario bi, ustvari, van domašaja pravog gradskog, sarajevskog života.

Pred gradom, dakle, stoji jedan nov, veliki i dalekosežan izraz – izazov turizma kao veoma kompleksne razvojno – privredne, društvene, kulturne, sportske, pa i političke dimenzije.

Ako je tako – a jeste! – onda, bez sumnje, načelo pune mobilizacije društva i građana biće potrebno afirmisati kao načelo jasnoće, konkretnosti i određenosti. Upravo onako kako se to ostvarivalo u toku Olimpijade. U tom slučaju nema punkta u gradu koji ne bi imao svoj sasvim određen zadatak, svoju ulogu u dužnosti i svoju odgovornost za ostvarivanje veoma suptilnih funkcija turizma u olimpijskom gradu – od kućnih savjeta i mjesnih zajednica do uslužnih i komunalnih službi, društvenih i drugih organizacija i udruženja, škola, vjerskih zajednica, itd. svi ovi punktovi trebalo bi da se nađu u poziciji u kojoj je sasvim jasno, konkretno i precizno programirati svoju ulogu, odgovornost i dužnosti.

Tek tada, čini se, moguće je „rehabilitovati“ onaj poznati mobilzatorski duh Olimpijade, kao važeću moralnu normu, kao pokretačku snage na svim područjima i u svim sferama života u gradu.

ISKUSTVA ZA SUTRA

Samo se po sebi razumije da mobilnost radnih ljudi i građana o kojoj je riječ pretpostavlja veoma razvijen i konkretan mehanizam informisanja. Bez toga, bez autentičnosti informacije o pravim ciljevima, interesima i razvojnim aspektima turističkih programa, sigurno se neće obezbjeđivati jednostavno široke društvene akcije.

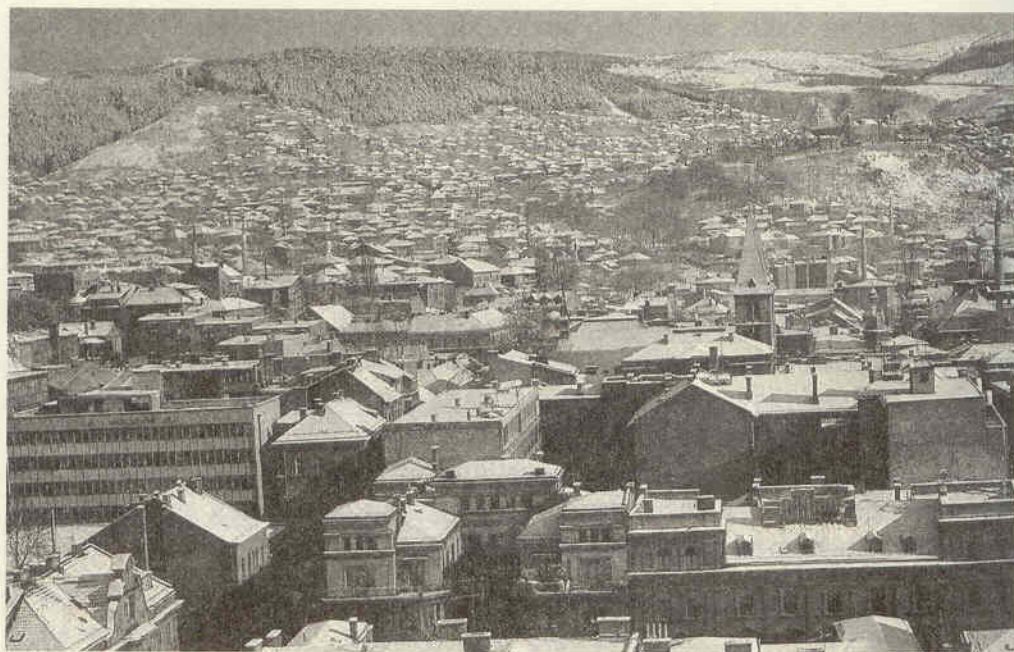
Sasvim je logično, prema tome, što su se pitanja neposrednog informisanja radnih ljudi i građana Sarajeva našla u prvim postolimpijskim raspravama i debatama društveno-političkih i raznih stručnih asocijacija i struktura u gradu. U kontekstu široke rasprave i pojam solidarnosti, kao elemenat demokratske prakse, sam po sebi postaje sve prisutniji kada je riječ o kompleksnim turističkim perspektivama Sarajeva i njegove šire okoline.

I u ovom pogledu Olimpijada je dala lijepe i korisne primjere.

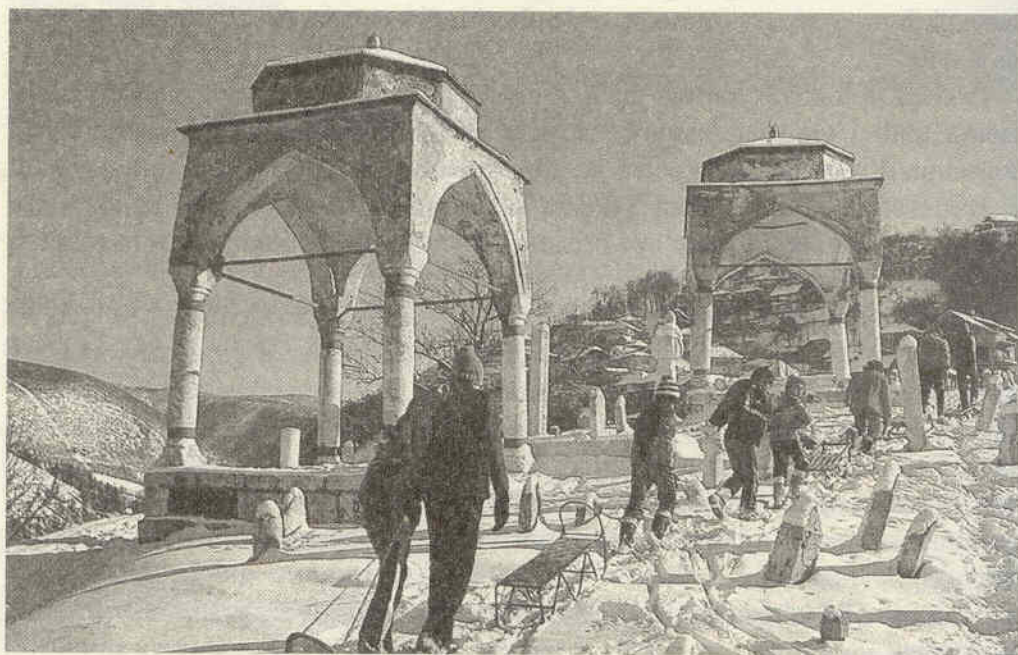
Već sada, čini se, društveno-politička klima mobilnosti u gradu daje povoda za nadu da sve ono što se u najširem smislu veže za pojam turističke transformacije grada može objektivno da postane posticajnim motivom za širu akciju – od saobraćaja, trgovine, komunalne higijene i estetskog izgleda grada do razudene mreže raznovrsnih vidova samoorganizovanosti građana na planu sigurnosti građana Sarajeva i njihovih gostiju do raznolikih pojava kriminala i socijalne patologije.

Mobilnost se tako afirmiše kao svakodnevni manir života grada- manir grada na nogama.

(3. 4. 1984)

Panorama Sarajeva uoči Igara

Motiv iz Sarajeva

10. VIŠE OD SPOMENA

- „...Još jednom ističem da sam voljan da kupim bilo šta od vaših sarajevskih suvenira – cijena nije važna, novac odmah šaljem...”

(Iz pisma Larry Maloney,
522 Hart Office Building,
Washington, DC 20510, SAD)

Olimpijska atmosfera opomenula je domaćine na nezaboravno prisustvo jedne bjelosvjetske turističke pasije – na hobi ljudi svih zemalja i kontinenata da budu kolekcionari svega i svačega što se naziva originalnim znamenjem, uspomenom i suvenirom. Ovu maniju savremenog turističkog svijeta još odavno su osjetili poslovni krugovi niza zemalja i na tome, na toj gotovo nezajažljivoj želji putnika-turista da skupljaju uspomene, i gradili veoma snažan i akumulativan trakt privređivanja. Proizvodnja suvenira i drugog turističkog znamenja danas je u tim turističkim zemljama jedna od najatraktivnijih proizvodnih grana.

Ne može se reći, i pored napora da se nešto više učini, da je u tome i bosanskohercegovačka industrija, u saradnji sa dizajnom, osjetila šansu trenutka. Prethodni standardi i po količini, i po asortimanu, manje-više dominirali su u ponudi suvenira u toku XIV ZOI – nisu zabilježeni neki ozbiljniji prodori u animaciji svjetskog tržišta za ovakvu vrstu veoma traženih proizvoda.

Šansa, dakle, nije iskorištena do kraja. Nisu, očigledno, zadovoljeni ni približno svi zahtjevi armije gostiju iz cijelog svijeta, niti su svjetskom biznisu na ovom planu dati ozbiljniji signali naše ponude i mogućnosti. Uski ziheraški rezoni u pogledu procjene stvarnih šansi koje Olimpijada pruža u ovom smislu, očigledno, dominirali su u domaćim poslovnim kalkulacijama.

Ostalo je, znači, da se za ovu ambiciju turističkog Sarajeva traži neka druga prilika, ali i odmah priprema jedan ozbiljniji pristup udruženog napora za kreaciju i proizvodnju ove vrste artikala.

Slučaj maskote Vučko ilustrativan je sa stanovišta stečenih iskustava.

PRILIKA ZA POSLOVNE VEZE

Pokazalo se da proizvođači ovakvih artikala u zemlji nisu ni približno osjetili puls vremena turističke potražnje, pa prema tome ni šansu da se sferi jednog izuzetnog propagandnog trenda XIV ZOI lansira u svijet originalan sarajevski i bosanskohercegovački suvenir. Trebalo je da taj puls osjeti jedna američka firma da bi otkupila prodajna prava na inozemno tržište, poslije čega, kao što je poznato, slijedi val izuzetne potražnje Vučka na njemačkom i drugim razvijenim svjetskim tržištima.

Primjer je svakako slučaj poučan u kontekstu potrebe da Sarajevo što prije stvori u sopstvenim strukturama takvo shvatanje koje ovakve i slične dimenzije savremene turističke ponude neće tumačiti sitnicom, nevažnim traktom i produktom koji će sam po sebi doći. Svjetski manir masovne potražnje najrazličitijih vrsta i namjena treba da postane značajnim motivom u daljim programiranjima sarajevske turističke ponude.

Sigurno je da postojeći imidž Sarajeva u tom pogledu valja temeljitije mijenjati – nisu sarajevska znamenja, zacijelo, drvene rode, kitnjaste gusle i tkanice neke neznane ornamentike. Duša ovog podneblja, njegova baština, istorijski korijeni i simboli, velika tradicija, bogatstvo nacionalnih i vjerskih kultura, raznovrsnost savremene umjetničke forme – sve to pruža suvenirskoj i sličnoj ponudi neuporedivo veće šanse i u pogledu kvaliteta, i u pogledu tematske obrade i kreacije.

Tačna je, čini se, rezignirana konstatacija jednog stranog dobronamjernika poslije obilaska sarajevskih suvenirskih bazara da ovaj grad doista ima ambijent i dušu, ali nema, nažalost, odgovarajuću ponudu.

ZA KULTURNI BILJEG

Svakako da je proizvodnja suvenira stvar binisa, ali je, takođe, činjenica da zbir takvog znamenja znači i zbir dojmova o ukupnom kulturnom nivou sredine čiju dušu i osobnosti žele da izraze.

Ono što se nudi danas u gradu kao umjetnička aplikacija sarajevske duše, kao odraz specifičnosti ovoga tla i njegove kulturne baštine, u svakom slučaju predstavlja veoma oskudan, dubiozan i neodređen stvaralački napor. Reklo bi se prije da je suvenirska ponuda u najvećem obimu izraz jedne stihije, jednog feudalno-bazarskog mentaliteta, jedne prepuštenosti vrlo moćnog trakta upečatljivih poruka šarenilu neukih majstora i vašarskih kupaca.

I pored ovoga, neki (doduše još usamljeni) naponi kvalifikovanih majstora, stvaralaca, umjetnika i zanatlija, u toku olimpijskih igara nisu ostali nezapaženi.

To su ona nastojanja koja su tražila da savremenim, umjetnički oblikovanim suvenirirom sarajevskoj posebnosti daju atraktivnu turističku dimenziju.

Nesporno je da takve napore ne bi smio da ispusti iz vida naredni period intenzivnih sarajevskih rasprava o pravcima i mogućnostima razvijene turističke ponude. Tim prije što su ovi, uslovno rečeno, prvi kvalifikovani oponenti teroru suvenirskog kiča na sarajevskom bazaru i čaršiji, mladi poslenici i entuzijasti, umjetnici vještina primijenjene umjetnosti, slikari, kipari, zanatlije i dizajneri.

Njihova ponuda nagovijestila je moguće pravce u promišljanju o tome: šta je i kakav bi trebao da bude, zapravo, sarajevski ovovremeni suvenir? Pokazali su uoči i u toku Olimpijade da su vrela inspiracija doista neiscrpna u sarajevskom bogatom koloritetu, ali i to da tematski raspon stvaralaštva na ovom planu daje velike mogućnosti – od slike do duboreza, od umjetničke kreacije originalnih predmeta i motiva ovog podneblja do savremenih formi i oblika.

Svemu je moguće, kao što je pokazao njihov napor, dati human, autentičan, kulturni biljeg.

ČUVANJE KULTURNOG IMIDŽA

Samo se po sebi razumije da cjelokupno nastojanje da sfera o kojoj je riječ adekvatno prati turistički razvoj ne može zanemariti ono bitno – poslovnu, duhovnu stranu cjelokupne proizvodnje suvenira.

Iskustva nekih razvijenih svjetskih centara, koji inače ni izdaleka nemaju istorijsko-poslovne i kulturno-tradicijske pretpostavke, kazuju da proizvodnja suvenira i sličnog umjetničkog znamenja može biti visokoakumulativna grana, posebno aktiviranjem male privrede i zapošljavanjem i uključivanjem u ovaj posao velikog broja mladih, visprenih i obrazovanih aktera – od dizajna do realizacije.

Kao pretpostavka za to, što posebno karakterizira ta i takva iskustva drugih, jeste element hrabrosti u izboru metoda realizacije, u utvrđivanju presudnih estetskih i kreativnih kriterija, u zagovaranju jedinstvene politike programiranja suvenirskih standarda, u razbijanju predrasuda o logici tržišta kao isključivom elementu valorizacije ovog posla, u stavljanju ovog trakta u funkciju ukupne odgovornosti grada za čuvanje svog kulturnog imidža i nivoa.

Sigurno je da grad, kao cjelina, kao urbana sredina velikih kulturnih i umjetničkih tradicija, mora u kontekstu svojih turističkih napora da obezbijedi i u ovom domenu takvu praksu po kojoj će biti obavezan i normalan proces verifikacije primjeren svakom sličnom stvaralaštvu – da se osigura stvaran uvid suvenirskih potreba, da se te potrebe valoriziraju sa stanovišta umjetničkih i estetskih kriterija, poslije čega bi slijedila procedura izrade dizajna i proizvodnja suvenira za potrebe turističke privrede.

Standardi i kriteriji, drugim riječima, bi trebalo da budu u rukama umjetnika, a realizacija u domenu male privrede.

Suveniri bi tada, čini se, bili više – od pukog spomena.

(6. 4. 1984)

Ismar Mujezinović - plakat

II. NIŠTA BEZ GLASA

- „...Ništa nisam znao o vašoj zemlji, ali poslije XIV ZOI moj prvi let preko Okeana biće posjeta Sarajevu...”

(Iz pisma N. Kitson,
719 Brown St, Stronduburg, Pe,
18360, SAD)

Sve što je napisano o olimpijskom Sarajevu, sve što je izrečeno u svijetu o gradu – domaćinu XIV ZOI, danas sa stanovišta turističkih aspiracija ovog područja predstavlja neprocjenjivo blago. Riječ je, naravno, o propagandnom aspektu Olimpijade i šansama koje su proistekle iz impozantnog svjetskog publiciteta.

Nema sumnje da je rijeka raznovrsnih poruka svjetskih mas-medija na račun Sarajeva, njegovih organizacionih sposobnosti, savremenih potencijala, prirodnih ljepota, kulturne baštine, urbanističke originalnosti, burne istorije, mentaliteta, ljubaznosti i gostoprimstva – donijela ovom gradu i nemjerljivo blago u domenu turističko-propagandnog publiciteta.

Sarajevo je u svjetskim relacijama, jednostavno, postalo pojam – pojam atrakcije i turističkog izazova. Dobilo je, kako ovih dana piše jedan impresionirani Amerikanac iz Ohaja, „svoje svjetsko lice” i „svoju svjetsku dimenziju”. Demaskiralo je ovim nevidljivim publicitetom famozni pojam mjesta ubistva prestolonasljednika Ferdinanda 1914. godine, kao jedinu sarajevsku svjetsku značajku i sarajevski isključivi „imidž”.

Neke zablude o zemlji i gradu – domaćinu XIV ZOI tako su na mnogim meridijanima otišle u zapećak – potisnula ih je lavina pozitivnih impresija svjetskih reportera i gostiju o prvoj, ovovremenoj slici sarajevskih krajolika i svakodnevnici dinamičnog života u njima.

Turistička šansa Sarajeva, zahvaljujući ovakoj propagandi u svijetu, postala je tako još većim razvojnim izazovom Sarajeva.

GRAD O SEBI

U gomilama napisa i impresija u svjetskoj štampi koji su postigli (i još postižu) o blistavom sarajevskom olimpijskom trenutku rečeno je stvarno mnogo – svako

je pokušavao iz svog ugla, u svom afinitetu i duši, da promatra i tumači sarajevske specifičnosti – od pokušaja da se prodre u dušu i mentalitet jedne dostojanstvene srdačnosti, nastojanja da se plastično opišu burni historijski tokovi ovoga grada i ambicija da se u detaljima odmjerava pa do opisa prirodnih ljepota, kulturnih znamenitosti, gastronomskih originalnosti za sladokusce, kulturnih znamenitosti i turističkih mogućnosti u cjelini. Bilo je, razumije se – uz dosta simbolično i zanemarljivo prisustvo zlonamjernosti – i tonova koji su uz dobru volju upozoravali na neke manjkavosti, nedostatke i propuste.

Grad je tako veoma plastično dobio priliku da se vidi očima svijeta.

Ostalo mu je sada, dakle, u vremenu kada razmišlja predano o svojim budućim turističkim koracima, da se prema svemu onome što je o njemu u svijetu izrečeno odredi sasvim realno – kritički, precizno, odmjereno, stvaralački.

Sigurno je da će to biti prilika da se iz apsolutne i nadmoćne prevage afirmativnog izvuku sve odrednice pozitivnog, kao mogući vrjednosni elementi neke vrste kodeksa ukupnog turističkog ponašanja. Mnoge stvari na koje je svjetska javnost ukazivala kao na posebne sarajevske kvalitete, kao što su recimo, srdačnost, neposrednost, spremnost da se pomogne gostu, ekspeditivnost itd. – sigurno zaslužuju punu pažnju i odgovarajuće vrednovanje unutar koncepta ukupne turističke ponude.

Na sličnoj osnovi svakako će trebati kritički razmotriti i one aspekte života i ponašanja u gradu, koji su na izvjestan način doživljavali prigovore stranih gostiju, kao što su, na primjer, ugostiteljske usluge u nekim objektima, rad pojedinih instalacija i službi na sportskim borilištima, pa čak i „sitnice” poput zamjerki na bučnu muziku u lokalima i vozilima i slično. Sigurno je da će i ta lista zapažanja tražiti temeljitu kritičku analizu i procjenu.

VEZE ZA NEZABORAV

Poznato je da su XIV ZOI još u toku svojih priprema privlačile veliku pažnju poslenika javne riječi. Samo u pripremnom periodu Sarajevo je posjetilo oko 4.000 inostranih novinara, a sam tok Igara, kao što je poznato, pratilo je oko 7.000 predstavnika štampe, radija i televizije. Dojmovi o uslovima u kojima su primljeni i u kojima su živjeli i radili predstavnici domaćih i stranih sredstava informisanja veoma su pozitivni, što je takođe jedna od značajki za dalja turistička i sportska prosuđivanja.

Ovakva armija novinara koji su pisali i izvještavali iz Sarajeva, svakako je elemenat koji turističke rasprave u gradu ne bi smjele da jednostavno i ishitreno isključe. Bilo bi, naime, posebno štetno shvatiti njihov profesionalno-novinarski angažman oko Olimpijade kao nešto što je prošlo, nešto što je savršeno i adaktirano. Čini se da je upravo vrijeme da se jednim, temeljitim, metodom

razvrstavanja obezbijedi uvid u profesionalne jezgre svih novinara koji su pisali o Sarajevu, a potom da se, kao stalni metod, kao stalna praksa, obezbijedi kontaktiranje sa njima; njihovo redovno informisanje; pozivanje po prirodi i vrsti događaja – u okviru raznovrsnih sportskih i turističkih manifestacija, itd.

Treba, drugim riječima, nadahnuo, kulturno, neposredno i profesionalno održati stalnu vezu sa svjetskim javnim mnijenjem i na taj način obezbjeđivati da echo i dobar glas Sarajeva bude stalno prisutni na svim meridijanima, na svim mjestima iz kojih ovaj grad i njegova turistička privreda očekuju goste i prijatelje.

U STALNOM HODU

Propaganda u funkciji turizma, očito, nije stvar trenutka. Ona traži neprekidni odnos sa javnim mnijenjem – informacijom, glasom, porukom, događajem, nagovještajem...

Posebno olimpijska iskustva u propagandi mogu u tom pogledu da budu od velike koristi sadašnjem turističkom izazovu. Bitno je, međutim, upravo imajući u vidu iskustva uoči XIV ZOI – šta i kako treba da obuhvata cilj postolimpijske turističke propagande u Sarajevu.

Tek poslije toga treba da slijedi praktičan odnos i stav – od programa propagandnih publikacija do aktivnosti na planu neposrednih konteksta sa sredstvima javnog informisanja, kao što su konferencije za štampu, studijska putovanja, promocije, pozivi na pojedine manifestacije, zahvalnice i priznanja, itd.

Činjenica je, s druge strane, da za grad velikih zamisli u oblasti turističke ponude, neće biti prihvatljiv bilo kakav vid uskog, sektorskog, parcijalnog gledanja na svjetsku turističku propagandu. Grad će kao cjelina biti pozvan da u ime toga, u ime tumačenja sopstvenog turističkog interesa, bude nosiocom propagandnih akcija u zemlji i svijetu, uklapajući na taj način u cjelovite poruke sve svoje vrijednosti – turističke, društvene, sportske, kulturne i ostale.

U tom smislu, čini se, valjalo bi graditi stalniji koncept turističke propagande u Sarajevu i to na osnovima već ostvarenog izuzetno velikog i veoma pozitivnog olimpijskog publiciteta.

Praktična strana tog koncepta realizirala bi se po logici prakse – u stalnom hodu i dinamici, s tim što bi proisticala iz osnovnog gesla da dobrog turističkog posla nema bez dobrog glasa.

(7. 4. 1984)

XIVèmes jeux olympiques d'hiver
Sarajevo 1984
Yougoslavie

XIV Olympic Winter Games
Sarajevo 1984
Yugoslavia

XIV zimske olimpijske igre
Sarajevo 1984
Jugoslavija

12. OSMIJEH SA OBAVEZOM

- „...Ljepota vašeg grada osjeća se u toplini, u gostoljubivosti i prijateljstvu njegovih građana, u osmijehu bez namještenosti...

(Iz pisma Alfreda J. Paddena,
97 Glen Avenue,
Newton Centar, Massachusetts,
SAD)

Mnogo riječi i emocija u svjetskoj štampi potrošeno je na račun tzv. sarajevskog osmijeha. Opisivan je kao neka vrsta ovovremenog otkrića u savremenom svijetu egzotnog življenja, hladnih računica, programirane korektnosti ili nametnute ljubaznosti. Nastojalo se na mnogim opisima Sarajeva, kao domaćina uspjelih XIV ZOI, dati atribut ljudske neposrednosti, srdačnosti i iskrenog spontanog gostoprimstva.

U poplavi ushićenja sarajevskom olimpijskom dobrodošlicom, što je posebno značajno, nije se mogla osjetiti metropolska arogancija probirljivih gostiju koji, eto, nude na kraju kurtoazna priznanja domaćinu zbog potrebe da utole nečiju provincijalnu inferiornost – priznanja su odreda stizala kao izraz poštovanja jednom kultu gostoprimstva, jednom razvijenom osjećaju za kulturni i dostojanstven odnos prema gostu.

Sarajevu, svakako, može služiti na čast ova svojevrsna proba njegovog dostojanstva, ali će, zacijelo, od neprocjenjive koristi taj trakt tradicionalne domaćinske ljubaznosti biti za njegova dalja turistička pregnuća.

Zato i simbolika sarajevskog osmijeha, kao izraza pomenutog mentaliteta, zaslužuje punu pažnju u kontekstu daljih praktičnih koraka u domenu razvijene turističke ponude.

Važno je, prije svega, zbog daljeg njegovanja i kultivisanja manira ljubaznosti kao simbola ovog podneblja i ovoga čovjeka, kao izraza plemenitih sarajevskih poruka, kao izraza pružanja prijateljske ruke svakom dobronamjerniku olimpijskog turističkog centra. Savremeni svijet, očito je, upravo traga za takvim osmijehom iskrenosti i prisnosti.

ZNATI VIŠE

Ljubaznost je, sama po sebi, relativan pojam. Nije slučajno svjetska štampa, ističući sarajevske dojmove, upravo na poseban način gradirala relativitet takvog pojma u svjetskim turističkim relacijama – od izvještačenog do iskrenog osmijeha.

Nije, dakle, u sarajevskom slučaju riječ o tome kakav osmijeh „ugraditi” u turističku ponudu, nego kako, koji putem i do kada pretočiti obična, svakodnevna osjećanja srdačnosti u sve dijelove i traktove gradskih, komunalnih, turističkih, kulturnih i drugih usluga. Kako, drugim riječima svakoj turističkoj funkciji, prirodno, opušteno, dostojanstveno, usaditi dušu ovoga grada i srdačnosti njegovih žitelja.

U svim porama gradskog života, kao što je to bio slučaj spontanosti olimpijske atmosfere, znači, biće nužno u turističkoj frekvenciji njegovati osjećaj prijatnosti, prisnosti, korektnosti i topline.

Sarajevo bi na taj način s pravom i s razlogom i dalje potvrđivalo ono što je u svijetu za njega u olimpijskoj eri rečeno i opisano. Postajalo bi grad srdačnih i ljubaznih domaćina u svako doba i u svakoj prilici.

U raznim sferama gradskih usluga i službi u najširem smislu ovakvo stvaranje prisnog i prijatnog kontakta sa gostom – kupcem, turistom, posjetiocem, sportistom, bolesnikom, gledaocem, pješakom, vozačem, radoznalcem, nemoćnim, veselim, itd. – svakako će tražiti od brojnih aktera i sopstveno upoznavanje sa sopstvenim gradom, mimo radnog mjesta, prostora i konkretnih prilika u kojima će se sresti sa takvim armijom namjernika. Tražiće se daleko veći obrazovni i kulturni nivo svih uposlenika i aktera na širokom frontu turističkih usluga.

NA USLUZI GOSTU

Nije li, prema tome, više nego logično i nužno permanentno, putem škola i drugih vidova neposrednog ili posrednog obrazovanja, stvarati koncepciju edukacije koja će već poznati i priznati sarajevski osmijeh kultivisati kao pratilju svakodnevnog života i ponašanja građana?

Osmijeh o kome je riječ u tom slučaju ne bi se mogao u sarajevskom slučaju tumačiti kao neka vrsta povremenog dekora ljubaznosti, kao neka vrsta namještene i režirane prijatnosti. On tada ne bi bio odraz duše ovoga grada i njegovog mentaliteta srdačnosti i gostoprimitstva.

Riječ je o afirmisanju vrijednosti koje proističu iz duha prisnosti i neposrednosti u tradiciji grada; dakle, iskrenosti. U tom slučaju osmijeh na svim mjestima i uslužnim punktovima u gradu treba da izražava spremnost da se pomogne, da se priskoči, da se bude na usluzi gostu, da se naglasi tradicionalna domaćinska

briga, da u svim životnim situacijama i dilemama gost osjeti da je među prijateljima, bilo da je riječ o hotelu, tramvaju, taksiju, na ulici, sportskom borilištu, restoranu ili ma kojem drugom mjestu u gradu.

Sigurno je da iz ovakve spremnosti da se bude na prijateljskoj usluzi gostu proističe obaveza svih službi, punktova i faktora u gradu da osposobe svoje djelatnosti za efikasan, kvalitetan i korektan rad. Stručnost i u funkciji ljubaznosti, dakle, postaje primarnim zadatkom, što se kao korisno iskustvo pokazalo i u toku XIV ZOI.

U tom pogledu neki razvijeni svjetski turistički centri realizuju posebne psihološko-obrazovne programe na najširoj osnovi, pa su, pored ostalog, za sve građane svojih lokalnih područja izradili instruktivne priloge sa opisima stručnih, komunalnih, kulturnih, sportskih i drugih aspekata u najširoj turističkoj funkciji.

Priznanja, koja je Sarajevo dobilo u svijetu za svoju ljubaznost i gostoprimitstvo, veoma su značajna osnova i veoma značajna indikacija svjetskog odnosa prema sarajevskim primarnim vrijednostima. Bilo bi, međutim, korisno element ljubaznosti širokom društveno-edukativnom akcijom afirmirati kao posebnu moralnu i etičku vrijednost grada, ali i kao veliku odgovornost i obavezu razvojnih planova i programa turizma.

BEZ STARIH KRILATICA

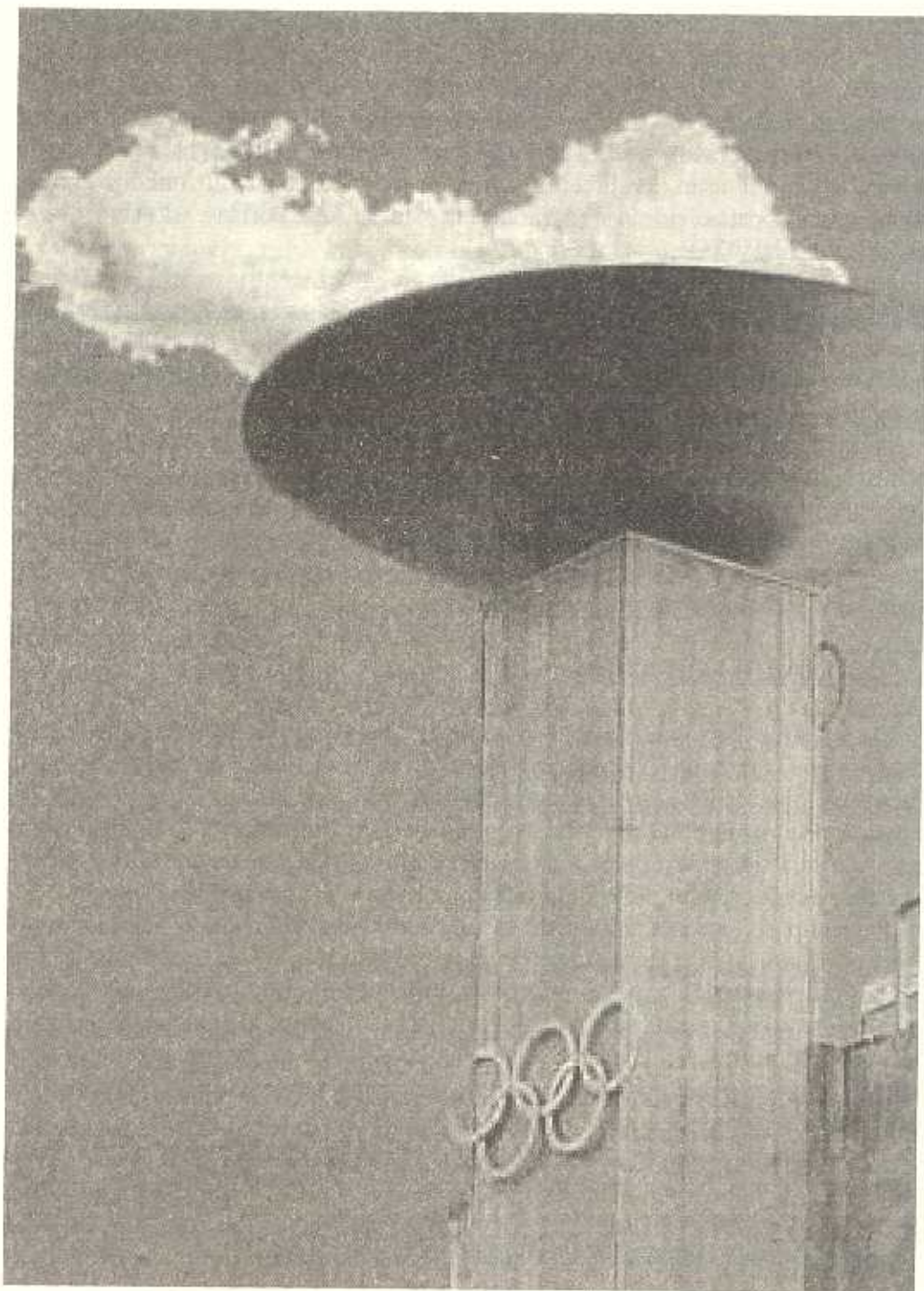
Dani Olimpijade srećom su demantovali na najbolji mogući način i neka strana strahovanja od flegmatičnih poruka, nažalost, česte poštapalice „lako ćemo”. S pravom je upozoravano u predolimpijskom sarajevskom pohodu na opasnost od mentaliteta neodređene odgovornosti. Isticano je, kao što je poznato, da te i takve kritalice u stvari otupljuju oštricu konkretne akcije, minimiziraju odgovornost i pothranjuju neobaveznost u izvršavanju zadataka.

Pokazalo se, srećom, da su takva shvatanja nadvladavana u toku Olimpijade, ali bi doista bilo štetno ukoliko su potisnuta samo u ime trenutačnog cilja. U daljim raspravama o postolimpijskim turističkim koracima Sarajeva, dakle, nužno je ovakve mentalitete kritički stavljati u funkciju afirmacije ljubaznosti kao najšireg pojma sarajevske gostoljubivosti – nužno je eliminirati sve što tzv. olimpijski osmijeh dovodi u poziciju da iza njega ne stoji obaveznost svakog punkta i svakog aktera u njemu da se usluga izvrše efikasno i korektno.

U protivnom, osmijeh bi bio stvarno mehanički, vještački namješten, folkloristički – dakle, ponajmanje bi izviraio iz opšte atmosfere srdačnosti koju kao svoju veliku tradiciju njeguje ovaj čovjek i ovaj grad.

Treba njegovati, jednostavno, osmijeh koji obavezuje.

(8. 4. 1984)

Olimpijski plamen na stadionu Koševo

13. KAKO JE POČELO

(Uvodne napomene o koncepciji programa kulturno-zabavnog života u vrijeme XIV ZOI o čemu je raspravljao Organizacioni komitet u septembru 1982. godine)

Najprije bih želio da naglasim da je Orijentacioni program kulturno-zabavnog života, u okviru organizacije XIV zimskih olimpijskih igara, rezultat višemjesečnih intenzivnih razgovora u Odboru za kulturno-zabavni program, kao i u strukturama koje se profesionalno bave ovim poslovima pri Organizacionom komitetu.

Ono što je bitno, ono što karakterizira osnovu ove programske orijentacije, jeste stajalište da velika sportska manifestacija koja predstoji jeste u isti mah izvanredna šansa za međunarodnu afirmaciju brojnih vrijednosti kulture, umjetnosti i estrade na ovom prostoru; na tlu gdje u zajedništvu i u demokratskom uvjetima žive brojni narodi i narodnosti, koji svaki ponaosob i svi skupa slobodno razvijaju osebudna obilježja nacionalnih kultura i pretaču ih istovremeno u bogatu riznicu naše zajedničke kulturne baštine kao značajnog dijela i segmenta evropske civilizacije.

U tome, u toj prolaznoj orijentaciji, nastojao se koncipirati takav program pravca kulturno-umjetničkih i zabavnih aktivnosti koji će omogućiti da brojni sportisti, posjetioци, turisti i drugi gosti u toku same manifestacije, kao i višemilionski auditorijum u svijetu putem sredstava javnog komuniciranja, dobiju što autentičniju i potpuniju sliku o bogatstvu i raznovrsnosti stvaralaštva u ovom domenu, s jedne, i društvenim uvjetima slobode i ravnopravnosti u kojima se to stvaralaštvo kreira, s druge strane.

POLAZNO STANOVIŠTE

Značajno je u tom pogledu naglasiti da su u procesu utvrđivanja takvih pravaca i mogućnosti prezentacije našeg kulturno-umjetničkog stvaralaštva i estrade učestvovali brojni poslenici raznovrsnih profila i žanrova iz čitave zemlje, okupljeni u Odboru za kulturno-zabavni program i u specijalizovanim komisijama koje aktivno djeluju kao posebni oblici rada pri ovom tijelu Organizacionog komiteta.

Polazno stanovište je da u cjelokupnoj daljoj aktivnosti treba usmjeriti pažnju na ono što je direktna obaveza Organizacionog komiteta XIV ZOI, a to znači: obezbijediti kulturno-zabavne programe u Olimpijskom selu, programe za svečanosti otvaranja i zatvaranja Igara, za svečano proglašenje pobjednika, kao i programa za zvanične goste, dok bi druge programe realizovale postojeće kulturno-umjetničke i naučne institucije iz grada, kao iz cijele zemlje. Treba imati na umu da XIV ZOI pružaju šansu svim poslenicima iz ovog domena da se uključe i postanu aktivni sudionici ove velike koliko sportske, toliko i kulturne manifestacije. Vrlo važna, i gotovo presudna, komponenta u planiranju ovih programa je prisustvo pravih estetskih kriterija u svim kulturnim sadržajima, te dogovaranje sa institucijama, umjetnicima i ostalim kulturnim radnicima kako bi se blagovremeno obezbjedilo njihovo učešće u programima i potpisali ugovori.

U koncepciji ovih programa, dakle, polazilo se od težnje da se kroz angažovanje vrhunskih umjetnika iz cijele zemlje uključe u programe sadržaji kulturnog i umjetničkog stvaralaštva iz svih republika i pokrajina, što predstavlja garanciju potpunog kvaliteta.

Što se tiče programa za zvanične goste, predviđeno je da će sesija MOK-a biti održana u Narodnom pozorištu, a za kulturni i umjetnički program rezervirano je 30 minuta, a to je: završna scena iz opere „Ero s onoga svijeta” (Hor, Orkestar i Balet Narodnog pozorišta iz Sarajeva).

Za specijalne goste Igara i članove MOK-a organizovaće se još dva programa vrhunskog kvaliteta i to baletski kolaž domaćih kompozitora, balet „Licitarsko srce” i Triptih iz „Koštane”.

Drugi program, koji će se održati u Domu Armije, izvodice vrhunski umjetnici iz cijele zemlje (Pogorelić, Kolundžija, Zagrebački solisti i drugi) uz pratnju Sarajevskog filharmonijskog orkestra.

DOBAR ODABIR

U konsultacijama sa vrhunskim umjetnicima stalo se na stanovište da bi ovi programi svojim kvalitetom trebali zadovoljiti ukus gostiju, a u isto vrijeme predstavljati i dobar odabir našeg stvaralaštva i kulturne baštine.

U vrijeme održavanja Igara u gradu će biti organizovan niz izložbi, od najreprezentativnijih prezentacija slikarstva i grafike, do manjih tematskih postavki na koje će biti pozvani zvanični gosti Igara. Posebna pažnja se pridaje izložbi o razvoju zimskih sportova, odnosno zimskih olimpijskih igara koju će realizovati Muzej revolucije BiH u saradnji sa Moravskim muzejom iz Brna. Takođe u hotelu „Olimpik” biće postavljena stalna prodajna izložba u kojoj će dominirati grafika i suveniri umjetničke vrijednosti.

Što se tiče programa u Olimpijskom selu nastojalo se da kroz sve programe treba da provejava ideja olimpizma, zbližavanja i drugarstva među mladim ljudima svijeta. U tom duhu će biti napravljen i kompletan scenario svake priredbe posebno.

U sastavljanju programa vodilo se računa o dvije važne komponente. Prvo, riječ je o mladim ljudima, te im treba ponuditi program koji će ih najviše interesovati i, drugo, većina njih će biti zaokupljena takmičenjima, tako da će se samo povremeno uključivati u pojedine oblike kulturno-zabavnog života. U glavnom Olimpijskom selu će biti organizovani svi programi za stanovnike ovog naselja i to u Domu društvenog života. Riječ je o prostoru od 3.000 kvadratnih metara, koji će imati montažne pregrade i one će se po potrebi moći pomijerati. Ovakav namjenski prostor daje mogućnost odvijanja više programa u isto vrijeme. S obzirom na to da će pojedine nacionalne selekcije doći u Sarajevo koji dan prije Igara, kao i da će ostati dan-dva poslije, program je koncipiran tako da se cijelo vrijeme nešto događa.

KOLAŽNI PROGRAM

Pored ostalog zamišljeno je da se svake večeri organizuje kolažni mješoviti program kojeg će činiti folklorni nastupi kulturno-umjetničkih društava, nastupi solista narodne i zabavne muzike, modernih baletskih grupa, te kazivanje poezije naših pjesnika u prevodu na engleski i francuski jezik. Predviđen je i tzv. Olimpijski festival kulture. Riječ je o zamisli da svako veče dio programa pripreme pojedini takmičari iz jedne zemlje. Vjerovatno u svakoj ekipi ima talentovanih djevojaka i mladića koji bi mogli otpjevati nekoliko nacionalnih pjesama, plesati, svirati ili recitovati. Ovo predstavljanje nacije bi bilo atraktivno i višestruko korisno, a svake večeri bi u okviru programom predviđene priredbe bio odvojen određen vremenski interval za ovu namjenu i niz zemalja već je podržao ovu ideju.

Slijede potom pop i rok-koncerti naših najpoznatijih sastava i solista, plesne i disko-večeri sa gostima, svakodnevno izdvajanje „Olimpijskog informatora” na tri jezika u kojem bi se našli svi podaci o takmičenjima, kulturno-zabavnim manifestacijama i svemu onome što se događa na Igrama i oko njih, a formiraće se i specijalni radio-studio sa posebnim programom za Olimpijsko selo.

U Olimpijskom selu će takođe biti bioskop koji će raditi non-stop, tako da će se u njega moći stalno ulaziti i izlaziti. Na njegovom repertoaru će se pravoshodno nalaziti filmovi takozvanog lakšeg žanra, jer će on predstavljati mjesto zabave i relaksacije takmičara prije, za vrijeme i poslije borbi. Kvalitet programa će zavistiti od mogućnosti distributera da uvezu filmove.

Isto tako, kroz cijelo Olimpijsko selo treba da provejava likovna kultura, svaki prostor da njome bude oplemenjen. Od većih izložbi predviđa se Izložba plakata i postera svih proteklih zimskih olimpijskih igara.

Predloženo je, isto tako, da se organizuje izložba radova studenata grafike likovnih akademija iz cijele zemlje. Takođe se predviđa izdavanje i mape svih izloženih radova.

U isti mah, kulturno-zabavni programi u pomoćnom Olimpijskom selu će biti prenošeni iz glavnog Olimpijskog sela i prilagođavani prostorima na Igmamu. U ovom objektu bit će jedna sala za oko 150 ljudi koja će biti korištena za ove programe i filmske projekcije. Pored nje, tu je i Kamin-sala za manje muzičke i govorne recitale, kao i disko muziku. I ovdje je predviđeno nekoliko manjih likovnih prezentacija, a jedna od njih će biti tematska izložba o Igmanskom maršu.

Program ceremonije otvaranja i zatvaranja Igara je već razrađen i u fazi je konkretne realizacije. Što se tiče ceremonije proglašenja pobjednika dogovoreno je da ono bude svaki dan u 18 časova pred Skenderijom, a da 20 minuta prije i poslije proglašavanja bude organizovan prigodan kulturno-umjetnički program.

JASNI I PRECIZNI ZAHTJEVI

Osnovno je u svemu ovome da je dobra koordinacija između svih činilaca koji će učestvovati u kulturno-zabavnim programima bitna kako bi prisustvo umjetnika ili grupa bilo iskorišteno na najbolji mogući način, što zanči da oni, kad već dođu u Sarajevo, u što kraćem roku održe više koncerata (u gradu, u Olimpijskom selu, na ceremonijama otvaranja i zatvaranja Igara i proglašenja pobjednika).

Želim posebno da naglasim da je u ova polazišta bilo potrebno ugraditi jasne i precizne zahtjeve, koji proizilaze iz Povelje i drugih regula Međunarodnog olimpijskog komiteta, koji utvrđuju i na ovom planu kriterijume, pristupe i obime prezentacije kulturno-umjetničkog stvaralaštva i estrade, insistirajući posebno na elementima univerzalnih poruka međunarodnog olimpijskog pokreta i eliminaciji bilo kakvih vidova podvojenosti, isključivosti i jednostranosti. Bilo je, dakle, potrebno posebno u koncipiranju ovog programa uvažavati zahtjev i potrebu da ono što prezentiramo i što ovakvim vidom aktivnosti poručujemo, bude, u isti mah, snažan, autentičan i univerzalan glas za slobodu, ravnopravnost, rasno i nacionalno uvažavanje, za mir i razumijevanje u svijetu.

Sve je ovo, naravno, samo pretpostavka; samo, rekao bih, formalni uvjet za jednu širu prezentaciju našeg svakolikog kulturno-umjetničkog stvaralaštva, a to je upravo ono područje na kojem valja u narednoj godini šire i mobilnije raditi. Naime, smatramo da valja brže i odlučnije eliminirati sva ona shvatanja

i tumačenja koja polaze od toga da angažman jednog umjetnika ili kulturno-umjetničke institucije, treba stvarati na nekom, rekao bih uslovno, partnerskom odnosu. U tom pogledu u realizaciji našeg programa, nažalost, još se uvijek susrećemo sa takvim shvatanjima, a u takvim prilikama, naravno, mnogo je teže doći do pravih rješenja, mnogo je teže raditi brzo i efikasno.

Hoću da kažem da program koji je u obavezi OK ne može imati svoju pravu funkciju, ukoliko ne postane sastavnim dijelom jednog mobilnog i ambicioznog kulturno-umjetničkog programa svih stvaralaca iz naše zemlje, ali prije svega onih iz Sarajeva.

(Septembar, 1982)

VIZURE SARAJEVSKE ZIME

Pojam koji je ovo današnje vrijeme naslikalo novim bojama; dalo mu neke nove i svoje tonove i tako, uz ovu neponovljivu i poznatu sarajevsku patinu stvorilo je čudesan svijet autentičnosti i raznovrsnih asocijacija.

Sarajevska zima, dakle, nije samo pojam jednog vremenskog razdoblja; nije ni dekorativni izraz jednog kalendarskog štimunga; nije ni nagovještaj jednog življenja u ambijentu ledenica i snježnog tepiha. Možda je sve to pomalo, ali zasigurno nije samo to.

To je grad – kao veliki njegov zaljubljenik, nobelovac Ivo Andrić – „u svakom smislu riječi”, a to znači „taj grad svojim građevinama, baštama i ulicama koje su ispisane i nacrtane na padinama strmih bregova kao na stranicama napola otvorenih knjiga”.

Pa ni onda Sarajevska zima nije iskazala sebe, makar nudila i kolorit ledom i snijegom raskošno izvezenih bašta, za koje daleke 1550. godine venecijanski ambasador Zeno veli da po ljepoti i raskoši ne zaostaju za onima u Padovi.

Sarajevska zima, kao simbolika, kao autohton pečat, jeste zapravo više iskaz jednog duha koji tako snažno i uporno želi da prati ovaj grad; da ga redovno obilazi u svim njegovim kutovima – od sokaka do bulevara, od čepenaka do butika, od štandova do aula, pozornica, tribina i transverzala. Iskaz znači, jednog nemira i neprekidne želje da svugdje, na svim mjestima, njegov duh bude prisutan; da zrači; da se ne miri sa postojećim; da živi...

Ovih zimskih dana na svakom koraku, na svakom uglu, izlogu i fasadi, možete naći sačuvana olimpijska znamenja i obilježja, kao neku vrstu svojevrstnog spomenara na februarско vrijeme 1984. godine, kada je tako snažno i daleko, upravo iz ovog grada, zračio prema svijetu duh olimpizma i ljudske nade u mir i sreću čovjekovu.

A možete li, bar časak, maštom preći, recimo, u vrijeme u kojem su mase, upravo na ovim mjestima olimpijskih znamenja i svježih uspomena, klicali negdje 1779. godine pretečama danas slavni h asova bob i ledenih pisti? „Kušanme”, velike cehovske proslave čizmara, kovača, berbera, sedlara i drugih zanatskih majstora, bile su, u pravom smislu riječi, masovne sarajevske predstave duha i snage, spremnosti i umijeća. Dok su sa ratnih bojišta stizale u grad vijesti o pohodima, bitkama, masakrima i mrtvima, niz strme i zaleđene sokake masa je

slavila pobjednike „liguranja”, junake koji su se ledenim žljebovima na drvenim i željezom potkovanim saonicama hrabro i vješto survavali prema dolini Miljacke...

I ta daleka Sarajevska zima bila je samo povod i dekor za uzlet duha – u slavu hrabrosti i nemirenja.

OD „LIGURANJA” DO OLIMPIJADE

Govoriti o ovakvoj zimi, prema tome, znači govoriti mnogo šire i mnogo više od običnog pejzaža jednog kalendarskog ugodaja, makar on imao sva obilježja ljepote jednog podneblja koje je centralno geografsko područje Bosne i Hercegovine i zajedničke države u zaseoku Vrela sela Rakovica, 20 kilometara sjeverozapadno od centra Sarajeva.

Sarajevsku zimu, dakle, treba tumačiti i shvatati kao nešto što u sebi nosi nagovještaj i poruke nečega posebnog, specifičnog, sarajevskog u najtješnoj sprezi duha i snage u spletu raznolikosti i ljepote.

Mnoga priznanja tek minuloj Sarajevskoj olimpijadi polazila su upravo od toga: od ljudske spontanosti kojom je spretno i nadasve iskreno ispreplitan sarajevski duh sa onim što se naziva sportskim olimpijskim viteštvom. Nisu slučajno takva priznanja, danas već čuveni sarajevski događaj nazivala „olimpijadom sporta i kulture”, „olimpijadom čovjekovog duha i snage”.

Eto, zašto ovih dana poznati sarajevski duh ponovo obuzima nemir – želi da još jednom uzleti; da se iskaže, potvrdi i oplemeni u novim vremenima i u novim kvalitetima. Postolimpijska era u tom pogledu postaje poseban izazov takvom duhu i takvom nemiru.

NOVI IZAZOV

Sarajevska zima upravo je izraz težnji i ambicija da olimpijski grad u mjesecima kada, okovan uzbudljivom ledenom ornamentikom i snježnim koloritom, postaje, kako Ivo Andrić veli, pojam „počevši od onog fantastičnog smisla koji ta reč ima u bajkama što smo ih slušali kao deca” („pa ih onda dovedoše u jedan v-e-l-i-k-i g-r-a-d”) do pravog pečata ovog vremena i ovih dana.

A to znači da sebi i svom gostu svake zime iskaže svoju dušu i širom otvori svoje drevne kapije.

Olimpijada je u tom smislu bila veliki povod, veliko ohrabrenje i veliko iskustvo.

I, naravno, veliko ostvarenje.

Sarajevska zima, ustvari, je simbioza tekovina koje je ovaj grad u svom dugom i burnom istorijskom hodu iskovao kao potvrdu svoje ovovremenosti.

Manifestacijom koja prethodi želi da iskaže i odrazi to – svoju baštinu, svoja savremena dostignuća i svoj duh spreman da otvoreno i bez predrasuda prihvati i pozdravi u svojoj sredini sve ono što je humano, plemenito i progresivno.

Ako je riječ o onom prvom – o sopstvenom, sarajevskom identitetu – sigurno je da ovaj grad i njegovi žitelji, Muslimani, Srbi, Hrvati, Jevreji i predstavnici mnogih narodnosti, imaju i u širem društvenom i u širem kulturnom kontekstu šta reći.

Tragovi brojnih i dalekih kultura i civilizacija na ovom tlu govore o burnim vremenima, mijenama i tragičnim sudarima. Ta dugačka i dramatična priča postaće posebno osebnom nastankom prvih urbanih vizura grada Saraj-ovasi (po saraju, odnosno rezidenciji tadašnjeg sandžak-bega i prostoru – polju koje se prostiralo ispred rezidencije) u doba utemeljitelja-namjesnika tadašnje Bosne Isak-bega Ishakovića (1462).

Slijede potom impresivni biljezi decenija i vijekova u kojim se na buran način isprepliću ljudske sudbine, ljudske mijene, uzdignuća i tragedije, usponi i padovi. Sve je to tkalo, nit po nit, šaru po šaru, korak po korak, jedinstven mozaik burne sarajevske istorije i njegove baštine; islamizaciju dijela domaćeg stanovništva i dramatične tokove nacionalno-socijalnih mijena; proces navikavanja da pod spoljnim pritiskom žive pod istim svodom grada nacionalne, religijske i civilizacijske različitosti; stvaranje posebnog, sarajevskog duha otvorenosti, tolerancije i prefinjenosti u osjećanju za pravedno, zajedničko, humano i plemenito.

To je čuvana sarajevska tekovina zajedničkog življenja u bratstvu, slobodi i najsuptilnijem njegovanju riznice skupih vrijednosti materijalnog i duhovnog života.

KULTURNO-POVIJESNA RIZNICA

Taj sarajevski hod po trnovitom putu ponajmanje izdašne istorije – od blistavih graditeljskih domena u doba bosanskog sandžak-bega Gazi Husrev-bega (1521-1541) kada grad izrasta u Šcher, preko brojnih buna, osvajačkih pohoda, paljevina i izrastanja iz pepela, do savremenih uzdignuća u zajedničkom i jedinstvenom pohodu Muslimana, Srba, Hrvata, Jevreja i drugih narodnosti koje žive na ovom tlu u borbi za konačnu slobodu (Sarajevo je u antifašističkoj NOB-i izgubilo svakog svog osmog stanovnika – ukupan broj žrtava fašističkog terora je 9.071 građanin) – ostavio je za sobom doista snažne, brojne i upečatljive tragove. Danas ova istorijska obilježja, kao jedinstvena riznica i baština, predstavljaju svojevrsnu kulturno-istorijsku dimenziju grada.

Sigurno je da taj duboki sarajevski korijen u različitim civilizacijskim, religijskim i kulturnim prostorima minulih vremena znači danas ne malu

„pozornice istorije i kulture” za savremeni svijet. Otuda i sve veća pozornost savremenog svijeta za kulturno-povijesnu riznicu sarajevskog života.

Osmanlijski period u toj riznici svakako je upečatljiva slika „specifične sarajevske arome”, ali nikako prevashodno validno razdoblje za svekoliku istorijsku mjeru i kulturnu razinu ovoga grada. Njegovim prostorima, kako je već rečeno, i prije otomanskog upada ukrštavane su bogate kulture i civilizacije, ostavljajući svaka za sobom svoja značajna obilježja i svoje specifične tragove.

Vizantijski car Konstantin Porfirogenit u X vijeku, u svom čuvenom spisu „De Administrando Imperio” spomenuo je, recimo, utvrdu „Katheros”, što je, po najvećoj naučnoj hipotezi, ustvari današnji Kotorac, nedaleko od Sarajeva. U srednjem vijeku kao značajno uporište Vrhbosne spominje se utvrđeni grad Hodided, na mjestu današnje austrougarske utvrde Bijela tabija u istočnom kraju Sarajeva, kojeg 1435. godine zauzima prvi turski vojvoda Barak, itd.

Daleki koraci iz dalekih vremena danas – nizom spomenika, dokumenata i drugih obilježja – govore o jednom burnom toku kojim je tekao sarajevski život; pretakao se, spoticao, uzdizao, obogaćivao, oplemenjivao, ispreplitao i tako narastao do današnjih dimenzija – kao značajna i bogata kulturno-istorijska vrijednost i znamenitost u okvirima evropske civilizacije.

Sarajevska zima na toj bogatoj povijesno-kulturnoj dimenziji danas gradi jedno od svojih značajnih konceptijskih uporišta.

Spomenici, muzeji, arhivi i drugi centri danas o tome govore mnogo.

Zemaljski muzej (osnovan 1888), na primjer, sa svoja tri velika odjeljenja – arhološko, etnografsko i prirodnjačko – veoma široko i plastično govori o tragovima materijalne i duhovne kulture na ovom tlu od 2400. godine prije naše ere do naše epohe. Muzej revolucije (osnovan 1945) na impresivan način govori o bogatoj revolucionarnoj prošlosti naroda i narodnosti Bosne i Hercegovine, sa posebnim memorijalnim obilježjem na Vracama, kao izvanrednim spomenikom revolucije. Muzej grada Sarajeva (osnovan 1949) ističe se svojom bogatom zbirkom eksponata i dokumenata o nastanku i razvoju grada od najstarijih vremena do danas. Muzej XIV ZOI, kao najmlađa muzejska ustanova, počinje na široj kulturnoj osnovi da njeguje uspomene na olimpijske dane, a grad još ima Muzej Jevreja Bosne i Hercegovine, Muzej „Mlade Bosne”, Svrzinu kuću, Despića kuću, Muzej Stare pravoslavne crkve (osnovan 1889), kao i niz drugih sličnih zbirki i institucija. Ovoj riznici pridružuje se i Arhiv Bosne i Hercegovine sa bogatim i vrijednom građom, naročito onom koja se odnosi na razdoblje turske i austrougarske vladavine.

U jednom snažnom kulturno-istorijskom centru, znači rada, se ambicija da pod najširoom simbolikom Sarajevske zime bogata riznica grada postane dostupnija svijetu, a brojna kulturna i istorijska mjesta pozornicama i inspiracijom šireg kreativnog i stvaralačkog umjetničkog izraza.

Grad – nikao i stasao na bogatim tradicijama nauke, kulture i umjetnosti – svakako ima šta da pokaže svijetu. To je danas jedan od najvažnijih jugoslovenskih naučnih i obrazovnih centara, sa brojnim predškolskim ustanovama, osnovnim i srednjim školama, Univerzitetom na kojem studira 38.000 studenata (650 iz inostranstva) a nastavu predaje 1.600 profesora i nastavnika; zatim, Akademija nauka i umjetnosti, kao čelna naučna i umjetnička institucija, čiji su počasni članovi, pored Josipa Broza Tita, Ivo Andrić, Meša Selimović, Rodoljub Čolaković i druge istaknute ličnosti kulturnog, naučnog, javnog i političkog života iz zemlje i svijeta; Institut za istoriju, Institut za jezik i književnost, Orijentalni institut i mnoge druge kulturne i naučne institucije.

Književni izraz, i kao stvaralaštvo, i kao humanistička inspiracija, bivao je vijekovima veoma snažna komponenta duhovnog života na ovom tlu. Od sredine XIX vijeka sarajevski književni izraz pretvara se i formira u nezaobilazno središte pisane riječi, poput onih vodećih na ovom tlu – Beograda, Zagreba, Ljubljane i Novog Sada, da bi potom dao čelna imena savremene jugoslovenske književnosti – Borivoja Jevtića, Isaka Samokovliju, nobelovca Ivu Andrića, Mešu Selimovića, Ćamila Sijarića, Maka Dizdara i niz drugih književnika i pjesnika. Taj „specifičan sarajevski književni nerv“, kako je to objasnio jedan ugledni kritičar, možda najbolje ilustruju fondovi Narodne i univerzitetske biblioteke sa oko 600.000 knjiga, časopisa i dnevne štampe, kao i neprocjenjivo blago Gazi Husrev-begove biblioteke sa knjigama, rukopisima i arhivskim dokumentima pisanim pretežno na arapskom, turskom i perzijskom jeziku.

Toj dugovjekovnoj stvaralačkoj duhovnoj panorami Sarajeva – svakako s pravom i razlogom – dodaje se intenzivan pozorišni život, u kojem Narodno pozorište sa dramskim, operskim i baletskim ansablom, Kamerni teatar 55 i Pozorište mladih nastavljaju bogatu tradiciju teatarskog i scenskog izraza.

Slična dostignuća vezana su i za područje filma, još od dalekog 27. jula 1897. godine, kada je izvjesni Kirieli u Sarajevu, kako piše tadašnja štampa, „demonstrirao pučanstvu jedan od novih izuma genijalnog Edisona, tj. kinematograf“, pa do savremenih producenstkih filmskih dostignuća i priznanja sarajevskim stvaraocima u Oberhauzenu, Krakovu, Lajpcigu, Kairu, Veneciji i drugim svjetskim smotrama i festivalima.

Likovnu baštinu grada danas njeguju ugledna umjetnička središta kao što su Akademija likovnih umjetnosti; Umjetnička galerija Bosne i Hercegovine sa blizu 3.000 slika, crteža, skulptura i grafika pretežno bosanskohercegovačkih umjetnika; galerija „Collegium artisticum“, kao najšire priznat izlagački prostor

i domaćin najvećim likovnim ostvarenjima iz zemlje i svijeta; zatim Galerija „Roman Petrović”, Galerija grafika „Energoinvesta”, izložbena dvorana „Đuro Đaković” i niz drugih uglednih privatnih zbirki i galerija.

Sve to predstavlja nepresušno vrelo novih kvaliteta i imena, među kojima treba spomenuti Mersada Berbera (nosilac prvih nagrada na umjetničkim smotrama – od Bijenala u Aleksandriji, Sao Paulu, Krakovu, Firenci, Rijeci, Tokiju... do Trijenala u Nju Delhiju); grafičara Dževada Hozu, nosioca 35 značajnih nacionalnih i internacionalnih nagrada; Marija Mikulića, Borislava Aleksića, Afana Ramića, Ismara Mujezinovića, Arfana Hozića, Franju Likara, Mehmeda Zaimovića, Nadu Pivac, Ibrahima Ljubovića i mnoge druge slikare i kipare.

Njegujući vijekovima akorde sopstvenog podneblja i duše, Sarajevo u svojim poznatim tragalačkim nemirima nije željelo da ostane po strani svjetskih dostignuća savremenog muzičkog izraza. Još 11. decembra 1881. godine dvoranom današnjeg Narodnog pozorišta odzvanjali su akordi finala Mocartove simfonije „Jupiter”, da bi potom krajem prošlog vijeka u ovom gradu gostovali operski ansambli iz Brna, Milana, Ljubljane i Zagreba. Danas tu bogatu tradiciju njeguju i nastavljaju Sarajevska opera, Balet, Filharmonija, Srednja muzička škola, mreža nižih muzičkih škola, Muzička akademija, Simfonijski orkestar i hor Radio-televizije Sarajevo, Koncertna poslovnicu, Etno-muzikološki institut, Udruženje kompozitora, kulturno-umjetnička društva, revijalni orkestri, pop i rok-ansambli, festivali narodne i zabavne muzike, Sarajevske večeri muzike, itd.

Pečat tom bogatstvu duhovnog života, kao primarnoj funkciji „sarajevskog kulturnog nerva”, svakako daje bogata i raznovrsna izdavačka djelatnost. U novinsko – izdavačkoj i informativnoj djelatnosti to su, prije svega, NIŠRO „Oslobođenje” i Radio-televizija, sa najsavremenijim zdanjima i opremom ovakve vrste u zemlji. Samo rotacija novinsko-izdavačke kuće „Oslobođenje” otprema prema čitaocima u zemlji i svijetu (dnevnici „Oslobođenje” i „Večernje novine” i sedam sedmičnih listova) više od pet miliona primjeraka mjesečno. Izdavačke kuće „Svjetlost”, „Veselin Masleša”, „Oslobođenje” i „Zadrugar” svojom aktivnošću na izdavanju raznovrsnih žanrova knjiga svrstavaju Sarajevo u jedan od najvećih izdavačkih centara u zemlji.

Ima, dakle, nemalo razloga što postolimpijsko Sarajevo nastoji da široko otvori svoje kapije i svoju dušu – njegova bogata baština, njegovi duboki tragovi u povijesti, njegova dostignuća u raznim sferama materijalnog i duhovnog života, njegov „nerv za stvaralački nemir”, sve to iskazuje poznatu sarajevsku dobrodošlicu svemu onome što znači plemenito, humano i progresivno; što znači ljudski prilog otvorenosti i zbližavanju, a negaciju svega onoga što podvaja, vrijeđa, iritira i minimizira zajedničko.

U IME HUMANOSTI, OTVORENOSTI, PLEMENITOSTI I ZAJEDNIŠTVA

Na tim, tekovinama želi da priča Sarajevska zima.

Manifestacija koju grad najavljuje želi, prije svega, da svojom ukupnom porukom i svojom ukupnom sadržinom bude splet neprekidnih poziva na susrete s kulturom i umjetnošću, gdje će zračiti širi društveni konteksti – u ime humanosti, otvorenosti, plemenitosti i zajedništva koje tako ljubazno njeguje ovaj grad i na kojem je, zapravo, stekao sve ono što danas ga čini lijepim, plemenitim, uzbudljivim i uvažanim.

Olimpijski dani februara 1984. godine samo su potvrdili da tako nešto ovaj grad može ostvariti – prekrasne zimske pejzaže i krajolike približiti kulturi; velike turističke ambicije staviti u kontekst kulturnog i humanog u najširem smislu riječi; čuvena olimpijska borilišta pretvoriti u svjetske arene čovjekove snage i relaksacije, ali i duha.

U prilazu Sarajevskoj zimi, kao svojevrsnoj kulturnoj manifestaciji u svakom narednom zimskom razdoblju (od prvog dana zime, 21. decembra, do dana oslobođenja Sarajeva, 6. aprila), dakle, nisu u pitanju uskoprofesionalni i elitistički motivi kulture, kao što, isto tako, nisu u pitanju suhe i kalkulantske računice turizma da kulturnu „ponudu” podrede svojim interesima.

Sarajevska zima, jednostavno, želi da bude nezamjenjiv i nezaobilazan kulturni čin i događaj svake sezone, svakog zimskog mjeseca, svakog zimskog dana.

U ovom slučaju, prema tome, pojam Sarajevske zime asocira na konceptijsku širinu u kojoj dominira stav da svaka zimska turistička sezona odiše što je više moguće više raznovrsnošću i bogatstvom kulturno-umjetničkog stvaralačkog i kreativnog izraza. Nije riječ, znači, o manifestaciji takmičarskog žanra, nego kulturnom događaju koji je aktivan i neodvojiv pratilac cjelokupne nove faze društvenog života u Sarajevu u tzv. postolimpijskom periodu. Kulturna sfera Sarajevskom zimom postaje dio temeljite transformacije grada i njegovog novog kulturnog uključivanja u život i ritam svjetskog turističko-sportskog života.

Programsku okosnicu Sarajevske zime sačinjavaju segmenti muzičko-scenske umjetnosti (teatar, balet, opera, koncerti), likovne manifestacije, prezentacija kulturne baštine (izložbe, muzeji, spomenici, književna baština, itd.), kulturno-naučni susreti i manifestacije na jugoslovenskom i svjetskom planu, estrada (narodna, rok i pop muzika, folklor, revije na ledu i sl.) i, najzad, jedan veliki kompleks atraktivnih kulturno-zabavnih aktivnosti na otvorenom i drugim prostorima grada koje organizuje omladina Sarajeva.

Sadržaji svih ovih segmenata upotpunjavaju se i objedinjuju u jedinstven kulturni i zabavni program i repertoar za razdoblje svake zimske sezone (21. decembar – 6. april).

Sarajevska olimpijada, kao dragocjeno iskustvo i tekovina, očigledno je postala snažan motiv za podsticanje novih sadržaja, kao i valorizaciju brojnih vrijednosti sarajevske kulture i umjetnosti u širim jugoslovenskom i međunarodnom kontekst, ali i potreba napuštanja dosadašnje klasičnog i pasivnog istupa tih vrijednosti u okviru ustaljene tzv. repertoarske politike.

Pokazalo se, naime, da je prezentiranje svih kulturnih vrijednosti u gradu, od umjetnosti do estrade, bilo potrebno u novim uslovima programirati na jedinstvenoj osnovi i na taj način šire ih uključivati u tokove ukupnih priprema svake zimsko-turističke sezone. To se u istoj mjeri odnosi na uključivanje sličnih sadržaja iz zemlje i svijeta u jedinstvenu programatsku šemu kulture, umjetnosti i zabave u okvirima ukupnih priprema za svaku sezonu.

UKLJUČIVANJE NAJATRAKTIVNIJIH SADRŽAJA

Već ove 1984/85. sezone Sarajevska zima startuje sa ovakvim ambicijama.

U jedinstven program uključeni su sadržaji iz svih spomenutih segmenata i na toj osnovi Sarajevska zima postaje sastavnim dijelom ukupnog kulturnog i društvenog imidža grada u postolimpijskim uvjetima.

Svi kulturni poslenici grada i institucije iz domena nauke, kulture, umjetnosti i estrade dobrovoljno su udružili napore da ono što je zbilja kvalitetno i kreativno bude uključeno u program Sarajevske zime. Poseban selekcionim tim pažljivo je, po segmentima, pravio kritički uvid u programske mogućnosti, računajući, naravno, i na ono što su za narednu sezonu ponudili centri sa strane – glavni gradovi republika i pokrajina, veliki turistički centri u zemlji, kao i gradovi-prijatelji Sarajeva u raznim dijelovima svijeta. Sve skupa – uz serioznu selekciju, koju vrši najprije posebna Komisija za program, zatim Izvršni odbor i konačno Vijeće manifestacije – na osnovama otvorenosti, raznovrsnosti, kvaliteta, humanističkog opredjeljenja i slobodnog udruživanja stvaralaca pretvara se u zamašan i raznovrstan program Sarajevske zime.

Manifestacija nastoji da pod svoje okrilje uzme i afirmiše sve ono što obezbjeđuje vrhunski kvalitet i animaciju najšire javnosti. Na taj način Sarajevska zima nastoji da obezbijedi čvrstu i stalnu koordinaciju sa svim kulturnim ustanovama grada i Bosne i Hercegovine, podstičući ih na one sadržaje, kreacije i inicijative koji obezbjeđuju veći kvalitet, ali isto tako nastoji da uključi u svoj program, sve značajno, atraktivno i progresivno na kulturnom planu iz zemlje i svijeta.

Naredni mjeseci pokazaće koliko se uspjele na prvom koraku Sarajevske zime, u prvom naporu udruženih snaga grada da „kulturna zima“ bude ono što je i samo Sarajevo i po duši i po srcu – hrabra, plemenita, otvorena, humana i atraktivna.

Mnoga dragocjena iskustva steći će se u prvoj sezoni i na taj način obogatiti i osmisliti one naredne.

Sarajevo, jednostavno, želi i nastoji da svoj poznati stvaralački nemir pretoči u nešto što donosi novo, bolje, svježije, atraktivnije i ljudskije.

Sarajevska zima samo je izraz takvih ambicija.

Zbog toga se, eto, kaže danas da je ona ponajmanje puki sinonim jednog kalendarskog razdoblja. Naprosto je nešto više, suptilnije, mnogostranije, ambicioznije i specifičnije.

Naprosto je to – Sarajevska zima.

(Ovim prilogom autor teksta, u svojstvu predsjednika Izvršnog komiteta OK XIV ZOI Sarajevo '84 i prvog predsjednika Vijeća Sarajevske zime, obavijestio je domaću i stranu javnost o prvim koracima i koncepciji ove postolimpijske manifestacije, putem internacionalne revije „Sarajevo '84“ za turizam i kulturnu baštinu, br. 2, Sarajevo, decembar, 1984)

Muzej XIV ZOI '84 u Sarajevu

ORGANIZACIONI KOMITET

Predsjednik	Branko Mikulić
Podpredsjednici	Emerik Blum
	Alija Latić
	Marjan Lenarčić
	Anto Sučić
	Stanko Tomić

IZVRŠNI KOMITET

Predsjednik	Anto Sučić
Podpredsjednici	Aziz Hadžihasanović
	Vaso Radić
	Sabahudin Selesković
Generalni sekretar	Ahmed Karabegović
Pom. gen. sekretara	Aleksandar Trumić
Specijalni savjetnik	Fadil Mirza Kulenović
Tehnički dir. Igara	Artur Takač

SEKTORI I SLUŽBE ORGANIZACIONOG KOMITETA

Plan i istraživanje	B. Knežević
Elektronska tehnologija	M. Štambuk
Sportovi	D. Bozja
Kultura, propaganda, izdavaštvo, dizajn	S. Selimić
Informisanje, press, RTV	P. Lukač
Olim. selo smještaj, saobraćaj, zdrav. zaštita	M. Zubac
Opšti i pravni posl., uslužnr djelatnosti	L. Cucić
Marketing	M. Mladić
Finansije i komercijalni poslovi	S. Duraković
Bezbjednost	T. Jurić
Protokol	LJ. Zečević

SARAJEVSKA ZIMA 1984/85.

U prvoj postolimpijskoj turističkoj sezoni 1984/85. manifestacija Sarajevska zima ponudila je javnosti svoj prvi kulturno-umjetnički i zabavni program za razdoblje od 21. decembra do 6. aprila.

SADRŽAJ MANIFESTACIJE ČINE SEGMENTI:

- Otvaranje Sarajevske zime (21. decembar);
- Muzičko-scenska umjetnost – drama, balet, opera i film
- Koncerti;
- Kulturno naslijeđe – muzeji, spomenici, književna baština;
- Kulturni i naučni susreti na jugoslovenskom i međunarodnom planu;
- Estrada – folklor, rok i pop muzika, igre na ledu;
- Poetika prostora;
- Zatvaranje Sarajevske zime (6. april).

NARODNO POZORIŠTE SARAJEVO:

M. Krleža: „Sprovod u Terezienburgu”, režija: Miroslav Belović;
V. Šekspir: „Hamlet”, režija: Tadeuš Minc;
Kamerni teatar Sarajevo:
Homer: „Odisej”, režija: Kole Angelovski;
Atelje 212 Beograd:
„Priče iz Bečke šume”, režija: Paolo Madeli.

LUTKARSTVO

Pozorište mladih Sarajevo:
L. Kerol: „Alisa u zemlji čuda”, režija: Luko Paljetak;
Lutkarsko gledališče Ljubljana:
Po Marlou: „Dr. Faustus”, režija: Edi Majeron.

OPERA

D. Verdi: „Rekvijem“;
D. Pučini: „Turandot“;
D. Verdi: „Aida“;
J. Gotovac: „Ero s onog svijeta“;
A. Borodin: „Knez Igor“.
Gostovanje Hrvatskog narodnog kazališta Zagreb.

OPERETA

Srpsko narodno pozorište Novi Sad:
Kalman: „Grofica Marica“.

BALET

Narodno pozorište Sarajevo:
K. Orf: „Karmina Burana“;
A. Hačaturijan: „Spartak“;
S. Hristić: „Ohridska legenda“;
A. Adam: „Žizela“;
Z. Hristić: „Adam i Eva“.

KONCERTI

- „Ohridska legenda“;
 - „Žizela“;
 - „Adam i Eva“;
- Svečani koncert povodom Sarajevske zime sa djelima bosanskohercegovačkih kompozitora (17. januar);
- Slovenački oktet, Dom Armije, 7. januar; Beograd,
 - Sarajevska filharmonija, Jovan Kolundžija-violina, Plamen Đurov – dirigent, Bugarska, sala Doma Armije (15. januar);
 - Simfonijski orkestar RTSA, Jovan Šajnović-dirigent, Beograd, Rajmond Likić – klarinet, Sarajevo, sala Doma Armije (9. januar)
 - Bečki kamerni orkestar, Philippe Entremont – dirigent, sala Doma Armije (15. februar);
 - Willkener Stat musik kapell – Innsbruck (29. januar), sala Doma Armije.

GODIŠNJICA XIV ZOI

- Sala Narodnog pozorišta Sarajevo (8. februar):
- Renesansna muzika iz Ferrare;
 - Veče ciganske muzike i poezije.
- Titogradsko pozorište:
- Gordana Lengolj sa glumcima (10. februar),
- Sarajevska filharmonija:
- Natalija Šahovskaja, violončelo – SSSR, Szymon Kawalia, dirigent, Poljska, sala Doma Armije, (12. februar),
 - Nastup hora KUD „Slobodan Princip Seljo”, (17. februar);
 - Simfonijski orkestar RTSA, Branislav Skenderović – dirigent – Split, Fred Došek – klavir, sala Doma Armije, (26. februar);
 - Kamerni ansabl Udruženja muzičkih umjetnika BiH, Julio Marić – dirigent, sala Doma Armije, (5. mart);
 - Karla Havičikova, klavir, ČSSR, sala Doma Armije, (13. mart),
 - Sarajevska filharmonija, Lowell Hohstadt – violina, SAD, Thomas Hohnadt, dirigent, SAD, sala Doma Armije, (26. mart);
 - Sarajevska filharmonija, povodom Dana oslobođenja Sarajeva, Aleksandra Romanić – klavir, Faruk Sijarić – violina, Orkestar Danon, dirigent – Beograd, sala Doma Armije, (2. april).

FILM

Tri velike svjetske premijere filmske produkcije i dvije premijere iz filmske produkcije BiH:

- Veče dokumentarnog filma iz produkcije BiH;
- Sport i turizam u svjetskom dokumentarnom filmu.

LIKOVNA UMJETNOST

- Collegium artisticum, Godišnja izložba članova ULUPBIH-a, (decembar);
- Stvaralaštvo mlade generacije likovnih umjetnika Slovenije (januar);
- Izbor dijela istaknutih majstora likovne umjetnosti iz svijeta, Palazzo di Diamante Ferrara – Sarajevu (februar);
- Jugoslovenska selekcija sa Bijenala u Veneciji (mart);
- „Grupa 5” (mart),
- Makedonske ikone i freske od 9. do 19. vijeka (mart),

- Likovni umjetnici, dobitnici Šestoaprilske nagrade grada Sarajeva, izložbeni prostor RU „Đuro Đaković“;
- „50 grafičkih listova i crteža“, Galerija jugoslovenskog portreta – Tuzla (januar);
- Poljska grafika, Galerija „Energoinvesta“ (mart);
- Prvi svjetski trijenale male keramike, Galerija „Novi hram“ (januar);
- Izložba likovnih umjetnika iz Prištine, Muzej XIV ZOI (februar);
- Grafički dizajn XIV ZOI (21. decembar);
- „Sportska fotografija na XIV ZOI“, (16. januar);
- Jugoslovenska izložba pozorišnog plakata na MESS-u (6. april).

KULTURNA BAŠTINA

- „Gradske nošnje u BiH u 19. vijeku“, Zemaljski muzej BiH;
- „Antički spomenici istočnog Mediterana“ (20. februar – 1. april);
- „Slovenačko čipkarstvo“, (21. decembar – 15. februar);
- „Iluminirane tuge i penče iz sarajevskih zbirki“, (15. januar – 5. februar);
- „Književnost Jugoslavije u NOR-u 1942 – 1945“ (mart);
- „NOR i revolucija u BiH kroz zbirku muzealija“ (april);
- „Obnova i rekonstrukcija spomenika kulture Dubrovnika, Zavod za obnovu Dubrovnika (mart).

KULTURNO-NAUČNI SUSRETI

- Okrugli sto „Međunarodna kulturna saradnja i mir u svijetu“, MSC „Veljko Vlahović“, Sarajevo (april);
- Susreti izdavača Jugoslavije povodom jubileja sarajevske „Svjetlosti“.

ESTRADA

- Folklorno veče ansabla KUD „Slobodan Princip Seljo“, (28. decembar);
- „Olimpijski bal“, „Skenderija (8. februar);
- „Bijelo dugme“, koncert, Skenderija (3. mart);
- „Provedimo noć zajedno“, Dom mladih (15. mart);
- „Jugoslavija u pjesmi“ – revija solista narodne muzike jugoslovenskih RTV centara (16. mart);
- Veče francuskih šansona, Dom mladih, (mart);
- „Dubrovnik u Sarajevu“, gradska limena glazba, klapa „Maestral“, Dubrovački trubaduri, koncert na trgovima i ulicama grada, maskenbal (mart)
- Klapa Šibenik (mart).

POETIKA PROSTORA

- Scenska umjetnost – teatarski projekt grupe „Tajna”, Triptihon – Arabal i Beket, autori: Haris Pašović, Kaća Čelan i Slavko Milanović;
- Koncert „Collegium musicum” – Beograd, Dubravka Matić – Mirojević, dirigent;
- Koncert hora i orkestra Muzičke akademije iz Sarajeva;
- Sarajevski gudački orkestar – kamerna muzika sa djelima autora iz BiH;
- Grupa Masmantr;
- Tematski koncert sa djelima Baha, Hendla i Skarlatija;
- Lamija Šabić: Solo-pjesme uz klavirsku pratnju;
- P. P. Conventio, džez Zagreb;
- Solistički koncert uz gitaru – Sarajevo;
- Susreti rok-grupa iz Jugoslavije, Dom mladih (februar);
- „Olimpijska pahuljica”;
- Koncert sarajevskih grupa uz reviju i maskenbal, Dom mladih (mart);
- Likovni program: „Yu video susreti '85”, Dom mladih (februar);
- „Jugoslovenska dokumenta '84”, izložbe;
- „Sarajevo olimpijski grad”, fotografije, Fotokino Savez Sarajevo (8. februar);
- „Titovi portreti”, Dom mladih (april);
- „Zajedno '85, susret jugoslovenskih akademija likovnih umjetnosti i arhitektonskih fakulteta (mart – april);
- Zabavni program: „Ligurijada '85”, sportsko-zabavna manifestacija na snijegu;
- „Sniježni grad” – kulturno-zabavna manifestacija sa snijegom;
- „Ledena galerija” – kulturno-zabavna manifestacija – izrada figura na ledu;
- „Smetovi” – kulturno-zabavna i sportska manifestacija – igre na snijegu;
- „Kestenov pir” – Maskenbal;
- Program za djecu: „Carstvo dječijih snova”, zabavni program;
- Andersen: „Sniježna kraljica”, poetska predstava, režija: Ljubica Ostojić, muzika: Branko Likić;
- „Poetika prostora”.

(Cjelovit program prve sezone Sarajevske zime objavljen je za domaću i inostranu javnost u reviji „Sarajevo '84”, br. 2, decembar, 1984)

SADRŽAJ

PRVI DIO - 1984. GODINA TRIJUMFA

Trijumf kao baština (uvodne napomene)	7
Korak do bljeska	11
Dani uoči premijere	15
Snažne poruke Sarajeva	19
Više od sporta	23
Poruka mira iz Sarajeva	27
Na ognjištu domaćina	31
Spektakl na Koševu	35
Dirljiv uzlet duha	39
Veliki dolazak novog	43
Dani rekorda	47
Promenada Visokih titula	51
Jagma za domaćina	55
Zlatna medalja organizatoru	59
U zagrljaju kralja	63
Skok od dvije decenije	67
Uoči dana opraštanja	71
Okupimo se	74
Lijepo je bilo u Sarajevu...	77

DRUGI DIO - 1984. GODINA ŠANSI

Šanse ne praštaju (uvodne napomene)	85
Novo u starom	89
Red za ugled	93
Ram za lijepo	97
Riznica na dlanu	101
Izazov nove ere	105
Predah sa porukom	109

Grad na nogama	113
Pod budnim okom	117
Novo ruho tezge	121
Više od spomena	125
Ništa bez glasa	129
Osmijeh sa obavezom	133
Kako je počelo	137
Vizure Sarajevske zime	142
Sarajevska zima 1984/85.	151